ВзаємоДія в школі:

6 прикладів змін через партнерство

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

#USAID_ВзаємоДія

edcamp
UKRAINE

СМАРТ ОСВІТА

ВзаємоДія в школі:
6 прикладів змін через партнерство
2020 рік

Над посібником працювали:
Упорядниця: Галина Титиш
Ідея і концепт: Олександр Елькін
Авторки текстів: Марія Марковська, Галина Титиш
Редакторка: Вікторія Топол
Літературна редакторка: Вікторія Топол
Коректорка: Олена Подорожня
Консультантка з роботи зі школами: Уляна Рудіч
Дизайнерка і верстальниця: Олександра Гумберт
Координація розробки посібника:
Наталія Церклевич, Наталія Єлісєєва

ЗМІСТ

Частина 1. Про проєкт

Навіщо цей проєкт 2

Частина 2. Проєкт у деталях

Як відбирали школи 5

Чому важлива залученість усіх, хто бере учать в освітньому процесі 6

Частина 3. Педагогіка партнерства і практики доброчесності

Що таке педагогіка партнерства й навіщо вона школам 7

Що таке академічна та суспільна доброчесність і навіщо вони школам 9

Частина 4. Три важливі запитання трьом важливим в освіті людям — про педагогіку партнерства та практики доброчесності 12

Частина 5. Які вони, школи — учасниці проєкту? 14

Частина 6. Підготовка до втілення змін 20

Частина 7. Історії змін

Нас почали чути. Як школа в Славутичі змінювалася через партнерство 31

Щоби впізнавали корупцію. Як маріупольська школа впроваджувала у себе доброчесність 37

Час бути чесними. Як у вугледарській школі обговорювали корупцію 44

«Партнерське коло "Open space"». Як школа в Херсоні змінилася через взаємодію 51

«School hub». Як школа в Кривому Розі порозумілася з учнівством та батьківством 58

Кодекс академічної доброчесності. Як школа в Миколаєві встановлює правила 65

Частина 8. Інсайти організаторів 73

Частина 1. Про проєкт

Навіщо цей проєкт

Чому люди вдаються до різноманітних корупційних практик? Тому що бажання бути успішними — в основі вибору життєвого шляху. Це стосується будь-кого: чиновника або чиновниці, учня чи учениці, працівника або працівниці у різних галузях. Люди хочуть відчувати успіх: або завдяки грошам, або завдяки певним результатам. Немає жодної проблеми в тому, що людина воліє стати успішною. Але вибір саме корупційної практики — дискримінаційний.

Навіть коли в цих відносинах є дві сторони і здається, що обидві виграю́ть, насправді завжди є хтось, хто програє і є дискримінованим. Що ж ми можемо зробити, аби показати альтернативний шлях до успіху? Недостатньо просто говорити, що корупція — це погано, і закликати не вчиняти так. Ми маємо задовольнити глибинну потребу в тому, щоби бути успішними.

Наша співпраця з проєктом #USAID_ВзаємоДія довготривала, і пошук цього альтернативного шляху до успіху ми розпочали ще минулого року. Тоді ми пропонували антикорупційні інструменти в освіті, які мають здебільшого ігровий характер. Як-от «Що? Де? Коли?», «Мафія. Місто проти корупції», квести. Ми працювали з молоддю через учителів та вчительок. Ми розглядали ситуацію в різних галузях: медицині, освіті, бізнесі, органах державної влади, поліції. За допомогою різних інструментів ми моделювали цей альтернативний шлях.

Ми постійно розширюємо аудиторію: цьогоріч додали батьківство й адміністрації шкіл. Натомість тематику звузили: від проблем корупції у світі та в Україні переходимо на рівень шкіл. Так спрацьовує базова концепція: коли в шкільній родині є партнерські взаємини, коли всі стейкхолдери (учні, учениці, вчительство, адміністрація, батьківство) об'єднують зусилля й починають домовлятися, з'являється альтернативний шлях, який ми і пропонуємо. Про це — педагогіка партнерства. Тобто ми не боремося з корупцією, а пропонуємо альтернативний шлях, який не передбачає корупційної поведінки.

Ми створили сайт #освітабезкорупції, який допоможе краще розібратися з явищем корупції загалом та в освіті зокрема, знайти інструменти для розбудови доброчесного шкільного середовища, отримати інформаційну та методичну підтримку.

Часто корупція там, де темно. А ми висвітлюємо стосунки між усіма учасниками й учасницями освітнього процесу, наводимо прожектор і показуємо, що можна зробити. Тоді вони знають, як домовлятися, як ухвалювати рішення, як робити закупівлі, як обстоювати свої права, як залучити учнівське самоврядування. Але база — це взаємини між усіма, хто бере участь в освітньому процесі.

Ми далі працюємо над цим і хочемо розширити цільову аудиторію, залучивши до неї людей, які ухвалюють рішення в освіті. Йдеться про експертів та експерток, які працюють у Державній службі якості освіти і здійснюють інституційний аудит, про представників і представниць влади в галузі освіти на місцевому рівні. Ми працюватимемо з ними, розповідатимемо про наш доробок, зокрема про цей посібник, щоби вони могли показати ці моделі різним закладам освіти.

Також ми хочемо сфокусуватися на контенті та на процесі навчання. **Цьогоріч** ми дізналися, **як вибудовувати стосунки між усіма стейкхолдерами.** А тепер хочемо більше поговорити про уроки і про те, як навчитися вчитися доброчесності. Адже проблеми академічної недоброчесності часто виникають через те, що люди не знають, як можна чесно написати реферат, підготувати есей чи скласти іспит. Вони не вміють вчитися, тому вдаються до списування, підкупів тощо. Ми хочемо навчити людей вчитися й бути успішними без цього.

Команда EdCamp Ukraine

Цей проєкт — свідчення того, що співпраця та партнерські взаємини в освіті можливі. І не просто можливі, а сприяють утворенню доброчесного та відповідального середовища.

«Я маю досвід навчання в американській школі; пам'ятаю, деякі процеси відрізнялися від моєї української гімназії. Наприклад, на початку кожного семестру я обирала, які предмети вивчатиму. А коли в мене виникали будь-які труднощі, пов'язані з навчанням, я могла звернутися до вчителів під час додаткової години спілкування з учнями.

Стосунки з учителями були дружніми. Адже педагоги часто долучалися до позакласних активностей. Мій учитель хімії, наприклад, після уроків працював тренером зі стрибків із жердиною! А викладачка курсу "Хор" просувала наш клас для участі в змаганнях із вокалу.

Так мої мотивація та бажання занурюватись у навчання зростали. Нині, коли педагогіка партнерства просувається в Україні з реформою "Нова українська школа", я сподіваюсь, практики надихнуть учнів та вчителів до нових вимірів взаємодії та залучення», — каже Ірина Доброгорська, менеджерка програми із залучення молоді проєкту #USAID_ВзаємоДія.

Команда #USAID_ВзаємоДія

У далекому 2012 році про шкільні проблеми говорили переважно на кухнях та під час дружніх посиденьок. Дітям нецікаво в школі? Діти дуже втомлюються? Вчителька дуже жорстка, дитина боїться йти навчатися? Підручники такі, що іноді батькам важкувато зрозуміти написане для учнів початкової школи? Так, про це знали. Але активно й голосно публічно почали говорити лише після серії публікацій батьків-активістів, які вперше зіткнулися зі школою, розгорнули підручники й поставили собі запитання: «Чого насправді вчить школа мою дитину і як?». Так виникла ініціатива «Батьківський контроль», а згодом її ж засновниці створили ГО «Смарт освіта».

Тож тема включеності батьківства в шкільний освітній процес — одна з ключових в організації. Це дало поштовх до пошуку інструментів для впровадження педагогіки партнерства. Ним став **Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками.** Його упорядниця, Зоя Звиняцьківська, — саме та мама, яка першою публічно виступила з критикою підручників.

Ще під час роботи над текстом документа команда ГО «Смарт освіта» зрозуміла, наскільки для змін у школі важливо, щоби до цього були залучені всі учасниці й учасники освітнього процесу. Так само значущі фасилітаційні зустрічі та відверті розмови про проблеми і способи їх розв'язання. Ми бачили: якщо директор/-ка добре комунікує щодо фінансових надходжень та потреб школи, то у нього / неї більше довіри з боку батьківства; якщо вчитель/-ка чітко вказує на прозорі критерії оцінювання, у дітей не виникає відчуття, що до них ставляться несправедливо чи упереджено. Якщо в школі всі націлені на спільний результат — якісну освіту для дітей, то і батьки, і вчителі, і діти готові докладати до цього зусиль, не списувати й не провокувати конфліктів.

Так з'явилася **гіпотеза** цього спільного з командами EdCamp Ukraine та #USAID_ВзаємоДія проєкту **«Педагогіка партнерства: практики доброчесності»: прозорість та підзвітність у школі сприяють впровадженню партнерських стосунків через вибудовування довіри.** Звісно, це лише один крок до іншого формату взаємин у школі. Але він — значущий.

Команда ГО «Смарт освіта»

Частина 2. Проєкт у деталях

Як відбирали школи

84 шкільні команди подали заявки, щоби взяти участь у доброчесному експерименті. Ідея була така: на рівні школи мала сформуватися команда з чотирьох людей — по одній представниці чи представнику від учительства, учнівства, батьківства та адміністрації. Вони повинні були не просто об'єднатися, а синхронізувати свої очікування та мотивацію й довести нам, що створили більш-менш сформовану команду, яка готова почати цей шлях. Також команди мали бути готові запропонувати проєктну ініціативу й реалізувати її у школі.

Серед критеріїв були, зокрема, такі:

- розуміти поняття «доброчесність», «корупція», «педагогіка партнерства»;
- людина, яка подає заявку та здійснюватиме загальну координацію шкільної команди, має бути вмотивованою;
- бачити та формулювати критичні точки в аспекті протидії та попередження корупції й розбудови педагогіки партнерства, що потребують особливої уваги та підтримки в закладі освіти;
- аргументувати, чому проєкт буде сталим, а зміни реалізовуватимуться після його завершення;
- бути готовими розробляти та реалізовувати внутрішньошкільні проєкти з інтеграції доброчесності;
- вчасно подати заявки та бути готовими пройти телефонне інтерв'ю.

У результаті ми відібрали 6 команд і запросили їх у Харків на насичене п'ятиденне орієнтаційне навчання, де йшлося про педагогіку партнерства, навички комунікації, антикорупцію й недоброчесність. Проте головний фокус був на фасилітаційних практиках. Потім ми розповіли, як готувати проєкти, які мають бути теми, структура. Відповідно, спрямували команди на підготовку пропозицій. Зрештою вони захищали пропозиції і нині їх реалізовують.

Чому важлива залученість усіх, хто бере участь в освітньому процесі

Під час підготовки концепції реформи НУШ виникла суперечка навколо здобувача освіти. Ніколи раніше дитина, навіть на рівні офіційних документів, не була в центрі освіти. Натомість освіта була для вчителів/-ьок, адміністрації та очільниць/-ків. Але дитину ми втрачали.

Нині це має дуже органічний вигляд і всі розуміють, що в центрі освіти повинна бути дитина. Але дітей ми рідко долучаємо до різних процесів. Тобто ми створюємо для них і освітній простір, і програму навчання, але забуваємо врахувати їхній голос, де це можливо. Тому насамперед ми вирішили долучити до цієї групи дітей, починаючи з 8–9-х класів.

Зрозуміло, що, крім учительства й адміністрації, ми долучили й батьківство. Не секрет, що батьки впливають на освітній процес. Ми відходимо від практики ставлення до школи, як до камери схову. Мовляв, віддав свою дитину, а за 11 років забрав уже готову до дорослого життя. До того ж коронавірус нам довів, що батьківська роль — дуже важлива. Батьки нарешті дізналися, що відбувається в школах, який вигляд мають уроки, чим вони самі можуть бути корисними. Без їхньої залученості не може бути успішного навчального процесу і всебічного розвитку дитини.

Кожен і кожна з учасників освітнього процесу докладає своїх зусиль, аби щось реалізувати. Не для того щоб у результаті створити проєкт, а щоб на прикладі своєї проєктної діяльності навчитися співпрацювати, домовлятися, отримувати ендорфіни від успіху — і рухалися далі.

Не повинно бути конкуренції між учительством, адміністрацією й батьківством. Не має бути так, що пиріг один, але кожен намагається взяти якомога більший шматок саме собі. Насправді, коли ми об'єднуємось, то просто збільшуємо розмір пирога. Відповідно, можемо взяти для себе більше. Але це відбувається, коли всі готові чути й розуміти сильні сторони та потреби одне одного, а також — домовлятися й шукати консенсус. Саме консенсус, а не компроміс. Адже консенсус — це ситуація, коли ми всі відчуваємо задоволення від спільно ухваленого рішення, а не пристаємо на те, щоби відмовитися від своїх ідей і поступитися.

Частина 3. Педагогіка партнерства і практики доброчесності

Що таке педагогіка партнерства й навіщо вона школам

Радитися з усіма, хто бере участь в освітньому процесі, щоб ухвалити рішення, організовувати пікніки з учнівством, батьківством і вчительством, разом прибирати територію біля озера не з примусу, долучити мікрорайон до сортування сміття, колективно писати проєкти для реорганізації школи, бути ментор(к)ами для дітей, чаювати з адміністрацією і батьками — це лише кілька прикладів педагогіки партнерства в дії.

Засади педагогіки партнерства ґрунтуються на взаємодії та співпраці вчительства, батьківства і учнівства. Згідно з цими принципами, вчитель/-ка — це друг і наставник, а родина учня чи учениці — зацікавлені однодум(и)ці, які беруть участь у житті школи. А отже, учні, батьки та вчителі — рівноправні учасники/-ці освітнього процесу, об'єднані спільними цілями та прагненнями й відповідальні за результат.

Які основні принципи педагогіки партнерства

Головний принцип співпраці між усіма учасниками й учасницями освітнього процесу — принцип дитиноцентризму, тобто орієнтація на потреби учня / учениці. Також, згідно із засадами педагогіки партнерства, треба:

- поважати особистість іншої людини;
- доброзичливо й позитивно ставитися до інших;
- довіряти одне одному;
- працювати за технікою «діалог – взаємодія – взаємоповага»;
- розподіляти лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- працювати за принципами соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Ці принципи стосуються всіх сторін: і вчительства, і батьківства, й учнівства.

Навіщо це школам

У книжці **«Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття»** керівник освітнього напряму Організації економічного співробітництва та розвитку (OECP) Андреас Шляйхер пише, що у дітей та молоді, які відчують себе частиною шкільної громади, куди більша ймовірність отримати хороші академічні результати й мати вищу мотивацію до навчання. Це — одна з причин, чому педагогіка партнерства корисна для шкіл.

Утім, є ще як мінімум 10 причин, які допоможуть зрозуміти, чому варто працювати за принципами педагогіки партнерства, зокрема такі:

1. Батьківство включається до навчального процесу й може зробити суттєвий внесок у середовище та функції школи. Це дасть змогу визначити спільне бачення траєкторії розвитку дитини, чітко усвідомити права та обов'язки одне одного, мінімізувати непорозуміння.

2. Проблеми розв'язуються спільно.

3. Спілкування, яке ініціюють усі сторони (і школа, і батьки, і діти), формує довіру між усіма учасниками й учасницями освітнього процесу.

4. Партнерські взаємини між учительством та батьківством дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми (зокрема відстежувати зміни в поведінці дитини, розуміти її вподобання й життєві орієнтири).

5. Відбувається обмін ідеями та найкращими практиками, оскільки залучені й батьки, і діти, і вчителі.

6. Усі учасники й учасниці активніші, коли бачать, що досягають результатів, змінюють освітнє середовище та атмосферу в громаді.

7. Педагоги мають ближчі стосунки з дітьми, бо співпрацюють із ними. А отже, взаємини між учительством та учнівством — радше довірливі, дружні та партнерські.

8. Педагогіка партнерства сприяє створенню атмосфери, у якій найкраще розкривається потенціал кожного учня й учениці, формуються ініціативність та креативність, а це — одна з ключових навичок сучасного світу.

9. Партнерство зменшує рівень стресу, що зрештою допомагає інтелекту працювати швидше та ефективніше.

10. Партнерський формат стосунків між усіма учасниками й учасницями освітнього процесу готує молодих людей до професійної діяльності та ролі активних громадян.

Що таке академічна та суспільна доброчесність і навіщо вони школам

Бути доброчесним — значить бути відкритим і чесним із собою та іншими, довіряти та бути достойним довіри. Доброчесність базується на таких принципах, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, сміливість.

У західній педагогіці дітей змалечку вчать бути доброчесними (це має назву integrity education) і зазвичай таке навчання пронизує всі предмети.

З чого складається доброчесність і чому це важливо

У доброчесності дещо ширший сенс, аніж просто «бути чесним». Доброчесна людина не буде давати чи просити хабарі, красти, користуватися «Готовими домашніми завданнями» і списувати на іспиті, зазіхати на чуже авторство чи хитрувати, щоби здаватися кращою. Бути доброчесним — означає діяти в інтересах суспільства.

Отже, якщо дітей змалку вчити бути доброчесними, в ідеалі це зменшить рівень плагіату, корупції та кількість інших нечесних дій. Самих тільки штрафів, адміністративної і кримінальної відповідальності недостатньо. Важливо, аби люди сповідували цінності доброчесності, керувалися її принципами й чинили доброчесно, навіть якщо ніхто не бачить.

Так, окрім того, що в школах діти набувають знань і навичок, саме там вони формують свої цінності та ставлення до життя й інших людей.

Що таке академічна доброчесність

Академічна доброчесність — це частина суспільної доброчесності. Дотримуватися академічної доброчесності означає: посилатися на джерела інформації; розуміти, що таке авторське право, й не привласнювати собі чужу працю; надавати правдиву інформацію про свою роботу; самостійно виконувати завдання і справедливо розподіляти роботу в групі.

Отже, академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники й учасниці освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової або творчої діяльності. Це потрібно, аби забезпечити довіру до результатів навчання або наукових досягнень.

Що вважається порушенням академічної доброчесності

1. Академічний плагіат — коли людина частково або повністю оприлюднює чужі наукові або творчі результати, видаючи їх за свої, публікує тексти без зазначення авторства.

2. Самоплагіат — коли учень / учениця або вчитель/-ка оприлюднює власні раніше опубліковані результати чи тексти, видаючи їх за нові.

3. Фабрикація — коли фальсифікують результати досліджень, посилання або будь-які інші дані.

4. Фальсифікація — коли змінюють чи модифікують дані, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

5. Обман — коли людина надає завідомо неправдиву інформацію щодо своєї освітньої, наукової чи творчої діяльності, організації освітнього процесу.

6. Списування — коли учень / учениця без дозволу використовує зовнішні джерела інформації під час контролю знань.

7. Необ'єктивне оцінювання — коли педагоги свідомо занижують або завищують оцінки учнівства.

8. Хабарництво — коли учасники/-ці освітнього процесу надають або отримують кошти, матеріальні або нематеріальні цінності, аби отримати вигоду в освітньому процесі.

Також академічною недоброчесністю вважаються:

- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та / або процедурами проходження такого оцінювання;

- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Згідно зі статтею 42 Закону України «Про освіту», за порушення академічної доброчесності педагогам можуть не присуджувати чи позбавити наукового ступеня чи вченого звання, педагогічного звання і кваліфікаційної категорії. Натомість, здобувачам освіти можуть призначити повторне оцінювання чи навчальний курс або відрахувати із закладу освіти (крім загальної середньої освіти).

Навіщо це школам

2018 року аналітичний центр CEDOS провів групові інтерв'ю з батьківством і вчительством старших класів українських шкіл. Вони розповіли про найчастіші прояви академічної недоброчесності. Зокрема, учні й учениці списують і вдаються до плагіату в рефератах, під час шкільних олімпіад, написання робіт для Малої академії наук; використовують посібники «Готових домашніх завдань» (ГДЗ); батьки роблять домашні завдання замість дітей; домашні завдання виконують разом із репетитором; вчителі несправедливо оцінюють, а учні «женуться» за високими балами; навчальні програми перевантажені, що провокує порушення принципів доброчесності.

Щоб уникнути таких проявів, учасникам й учасницям освітнього процесу треба дотримуватися принципів академічної доброчесності. Як результат:

- учні та вчителі приділятимуть навчанню більше уваги, а значить — занурюватимуться в предмет і краще його розумітимуть;
- якщо педагоги не дозволятимуть списувати, учні боятимуться це робити — і, зрештою, не списуватимуть;
- діти навчатимуться не тільки заради хорошої оцінки, а й заради знань;
- і вчительство, й учнівство краще готуватимуться до уроків;
- усі, хто бере участь в освітньому процесі, не шукатимуть легких шляхів розв'язання проблем, а намагатимуться з'ясувати причини й подолати їх;
- розвиватимуться творче та критичне мислення;
- учасники й учасниці освітнього процесу розумітимуть, що кожна думка й кожен текст мають свого автора, а отже поважатимуть думки інших людей;
- усі усвідомлять значення правил і необхідність їх дотримання, у майбутньому робитимуть це легко;
- людям стане легше висловлювати свої думки й вони покладатимуться на власні сили;
- школярі й школярки перенесуть принципи академічної доброчесності в доросле життя. Це означає, що їх, наприклад, не відрахують із вишу за плагіат і в них буде більше шансів обійняти високу посаду;
- учасниці й учасники освітнього процесу будуватимуть стосунки, зважаючи на принципи академічної доброчесності, а значить — будуть чесними, справедливими, відповідальними та сміливими.

Частина 4. Три важливі запитання трьом важливим в освіті людям — про педагогіку партнерства та практики доброчесності

Запитання: Як стосунки в школі впливають на успішність учнівства?

Андреас Шляйхер, Програми міжнародного оцінювання учнів (PISA)

«Освіта — це не просто транзакційний досвід, а явище стосунків. Ми завжди вчимося в людей і разом із ними. Предмети, у які люди вкладали свою енергію в перші роки навчання, як правило, пов'язані з тим, чи були у них учителька чи вчитель, які розуміли їхні мрії та прагнення, об'єднували дітей, щоби вони могли брати участь у цьому соціальному досвіді навчання. І це — більше ніж просто взаємини між учительством та учнівством. Хороша освіта — це завжди проєкт, у якому бере участь усе суспільство.

Згідно з останньою оцінкою PISA, учениці й учні у 2,5 рази частіше прагнули хороших оцінок і в 1,9 разу частіше були задоволені своїм життям, коли відчували, що їхні батьки зацікавлені у їхній шкільній діяльності. Важливість здорових взаємин в освіті буде тільки зростати.

Ми живемо у світі, у якому те, що легко викладати й тестувати, також можна легко оцифрувати й автоматизувати. Індустріальне століття дало нам змогу навчати роботів другого сорту і людей, які добре запам'ятовують і повторюють те, що ми їм говоримо. У це століття прискорення нам треба набагато більше думати про те, що робить нас першокласними людьми, як ми доповнюємо, а не замінюємо штучний інтелект, який самі створили. А це означає, що ми маємо розширювати коло когнітивних, соціальних і емоційних здібностей».

Запитання: Що дає залучення батьківства до шкільного життя учнів і учениць та їхніх успіхів у майбутньому?

Естер Войчицькі, американка, журналістка за освітою, мати трьох дітей, викладачка каліфорнійської школи Пало-Альто й почесна консультантка Google, авторка книги «Як виховати надуспішних людей»

«Головне, що можуть зробити батьки, аби позитивно вплинути на майбутній успіх своїх дітей, — це бути уважними й активними слухач(к)ами. Батьки мають регулярно співпрацювати з дітьми, ухвалюючи спільні рішення, а не диктуючи їх. Тоді як ми, батьки, думаємо, що завжди знаємо правильний шлях або правильну відповідь (що в багатьох випадках правда), надлишковий контроль позбавляє дітей відчуття впевненості й розширення можливостей».

Запитання: Як пов'язані педагогіка партнерства і практики доброчесності?

Лілія Гриневич, міністерка освіти і науки України (2016–2019), проректорка Київського університету ім. Бориса Грінченка

«Педагогіка партнерства неможлива без довіри всіх учасниць та учасників освітнього процесу одне до одного. А доброчесність — основа довіри. Якщо людина доброчесна, то ти можеш їй довіряти, і сам маєш бути вартим її довіри.

Тому коли в шкільних спільнотах ми практикуємо педагогіку партнерства і виховуємо чуття доброчесності в дітей, це створює велику перспективу для суспільства. Зокрема в тому, щоби ці діти були, з одного боку, відповідальними партнерами, а з іншого — здатними формувати такі процеси, які викорінять корупцію, а також будували довіру в суспільстві, у тому числі — довіру громадян до влади.

Мені здається, якщо в українських школах ми будемо втілювати педагогіку партнерства і практики доброчесності, це стане дуже хорошим насінням, яке проросте в нову спроможність формувати правдиві цінності функціонування українського суспільства».

Частина 5. Які вони, школи — учасниці проєкту?

Славутицька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 1

Кількість учнів: 596

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

1. Взаємини між учительством й учнівством будуються на традиційних, часто авторитарних принципах, де важлива думка вчителя/-ьки й не завжди враховується думка дитини.

2. У школі немає чітких правил взаємодії, які б ухвалили всі учасниці/-ки освітнього процесу. Тому часто трапляються конфлікти й непорозуміння у взаєминах «учень / учениця – учитель/-ка – батьки».

3. Учительству й батьківству треба підтримка й навчання методів ненасильницької комунікації.

4. Шкільні канали комунікації потребують осучаснення.

Що вдалося зробити

Активна творча група організувала проєкт ШТУКа («Школа — територія успіху й комфорту»). Так вдалося обговорити правила шкільного життя, опрацювати Меморандум співпраці учасників освітнього процесу (планують його затвердити); провести навчання для учительства і батьківства, аби розвинути навички конструктивної взаємодії; створити сучасні канали комунікації; намалювати антикорупційні пазли; влаштувати фотовиставку «Паростки, або Абетка доброчесності», а також створити «Хюге-куточок» для відпочинку учнів.

Які результати

- **У школі покращилася комунікація між учасницями/-ками освітнього процесу.**
- **Учні, вчителі та батьки дізналися про принципи доброчесності й намагаються дотримуватися їх у школі.**
- **Вдалось активізувати учнівство та вчительство, залучити їх до спільної діяльності.**

Маріупольська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 15

Кількість учнів: 1317

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

1. Необізнаність у царині антикорупції.

2. Нерішучість до змін в освітньому середовищі.

Що вдалося зробити

Активна творча група започаткувала програму «Антикорупційна валіза». Для цього виготовили переносний ляльковий театр «Доброчесний театр в антикорупційній валізі», закупили ляльок та підготували сценарії. Далі учениці й учні театрального гуртка готуватимуть вистави про доброчесність для молодшого школярства.

Також у школі розпочинають конкурс відео «Чесність починається з тебе» для 5–11-х класів. Переможців обере журі, до складу якого входять представниці й представники батьків, учителів та учнів. Класи чи класні команди отримають нагороди.

Школі вдалось ознайомити учнівство, батьківство, учительство й адміністрацію зі статтею 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту».

Які результати

- **У школі утворилася доброчесна освітня атмосфера.**
- **Вчительки/-лі активніше долучаються до проєктної діяльності.**
- **Учениці й учні охочіше беруть відповідальність та включаються в позашкільні активності.**

Вугледарський НВК «Мрія»

Кількість учнів: 576

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

1. Усі, хто бере участь в освітньому процесі, погано взаємодіють між собою.

2. Брак або недостатній рівень чесності, довіри та прозорості у взаєминах.

3. Не всі учасниці й учасники освітнього процесу почуваються комфортно у школі.

4. Немає кодексу доброчесності.

5. Замість партнерських стосунків деякі учасники/-ці освітнього процесу вибудовують авторитарні.

6. Необхідно реформувати учнівське самоврядування.

7. Батьківство не долучається до життя школи.

Що вдалося зробити

У школі започаткували проєкт «Комунікаційна гра "Storytelling" (Практики доброчесності та комунікації)». Гра цікаво та доступно пояснює, що таке практики доброчесності, вчить взаємодіяти та комунікувати. Вона складається з двох частин: для дітей і для дорослих.

Шкільній команді вдалося зібрати зацікавлених учасниць та учасників освітнього процесу, аби розробити ситуації для гри та ескізи малюнків; самотужки створити дизайн гри (оформлення коробки, логотип, картки, інструкція).

У школі створили простір доброчесності (куточок на третьому поверсі) з обладнанням для фасилітаційних бесід, ігор та скринькою довіри. А стіни біля східців прикрасили слоганами на тему партнерства та доброчесності.

Які результати

- **Об'єднали всіх учасниць та учасників освітнього процесу і посилили взаємодію між ними, коли вони створювали комунікаційну гру «Storytelling».**
- **З'явився куток доброчесності, а тема доброчесності потрапила у фокус уваги школярства, батьківства та вчительства.**
- **Вдалося запустити процес осмислення наявних моделей взаємодії крізь призму доброчесності.**

Херсонський академічний ліцей ім. О. В. Мішукова

Кількість учнів: 586

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

1. Неефективні партнерські взаємини між учасницями й учасниками освітнього процесу.

2. Лояльність деяких учнів / учениць та вчителів/-ьок до порушення академічної доброчесності.

3. Наявність конфліктів та брак механізмів медіації.

Що вдалося зробити

Творча група організувала проєкт «Партнерське коло "Open Space"». Це — простір для взаємодії всіх учасниць та учасників освітнього процесу, поширення практик доброчесності та педагогіки партнерства.

Школі вдалося реорганізувати ліцейський учнівський парламент, відмовитися від ієрархічності й поділу на комітети; залучити всіх учасників/-ць освітнього процесу до взаємодії та організації спільних заходів; застосовувати метод медіації в конфліктах; провести антикорупційні уроки, антикорупційний квест для учнівства та батьківства, серію ігор «Антикорупційна мафія»; створити Банк ідей (пропозиції від батьків, учителів та учнів щодо організації дозвілля, проведення спільних заходів); підписати частину Меморандуму співпраці учасників освітнього процесу, яка окреслює правила про мобільні телефони й зовнішній вигляд учнів; провести фасилітаційні сесії на тему «Розбудова педагогіки партнерства у ліцеї».

Які результати

- **У школі виникла атмосфера довіри і прозорості на засадах академічної доброчесності.**
- **Зменшилася кількість конфліктних ситуацій.**
- **У батьків і дітей не виникає сумнівів щодо об'єктивності оцінювання учнівства.**
- **Учні й учениці можуть перевірити у Меморандумі домовленості про використання гаджетів на уроках. Таким чином, вони менше списують.**

Криворізька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 114

Кількість учнів: 832

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

Школа поділилася кількома причинами, які заважали створити доброчесну, дружню, заохочувальну й комфортну атмосферу, зокрема:

1. Малоактивне або неактивне батьківство.

2. Учасники/-ці освітнього процесу погано взаємодіють між собою.

3. Батьки не долучаються до шкільного життя своїх дітей. Так виникали психологічні складнощі в родинах учнів та учениць.

4. Немає творчої групи для реалізації проєкту «Педагогіка партнерства: практики доброчесності».

5. Немає простору, де група могла б проводити свої тренінги, заняття та інші активності.

Що вдалося зробити

Школі вдалося створити лабораторію взаєморозуміння «School Hub» із канцелярським приладдям, мобільними меблями, пуфами й килимовим покриттям. Це — креативний простір творчих людей, які навчаються практик доброчесності та протидії корупції. Учасниці й учасники освітнього процесу можуть проводити там активності для розбудови доброчесного середовища, спілкуватися, відпочивати й розвантажуватися.

Також зробили два великі банери на коліщатках для осередку рекреації. На них ідеться про те, що таке доброчесність і що вона означає для школи, а також — що таке недоброчесність.

Під час дистанційного навчання у школи була онлайн-платформа, на якій зробили окремий предмет — «Академічна доброчесність». Там учительки й учителі розміщували матеріали для кожного класу: переробляли антикорупційні уроки, адаптували їх до дистанційного навчання, додавали схеми й малюнки. Також провели антикорупційний квест для двох 10-х класів.

А ще створили Банк батьківських, учнівських та вчительських ініціатив у формі анкет — і на основі цього розробили план роботи хабу. До того ж усі учасниці/-ки освітнього процесу ухвалили Меморандум співпраці батьків, учнів та педагогів. А під час розроблення ідеї лабораторії взаєморозуміння розподілили роботу між учнівством, батьківством та вчительством. Усе — аби сформувати навички партнерського безконфліктного спілкування.

Які результати

- **Учасники й учасниці освітнього процесу керувалися методом консенсусу, коли проєктували «School Hub».**
- **У школі формується доброчесне освітнє середовище, покращуються партнерські взаємини.**
- **До розроблення і створення проєкту вдалося залучити й батьківство, й учительство, й учнівство.**

Миколаївська загальноосвітня школа I–III ступенів № 29

Кількість учнів: 460

Міська чи сільська школа: міська

Наявність шкільного самоврядування: є

Які проблеми школа хотіла розв'язати

1. Низький рівень академічної доброчесності.

2. Непартнерські взаємини між учасницями/-ками освітнього процесу.

3. Немає кодексу доброчесності.

Що вдалося зробити

Активна група розробила проєкт документа «Кодекс академічної доброчесності — крок до взаємодії». Так педагоги/-ні проводять просвітницьку діяльність та консультують усіх учасників/-ць освітнього процесу. Йдеться про те, як досягти академічної доброчесності в навчальному закладі. Також творча група змінює Меморандум співпраці між усіма учасницями/-ками освітнього процесу під потреби школи.

До того ж школі вдалося популяризувати антикорупційні інструменти, як-от антикорупційний урок, «Що? Де? Коли?», «Антикорупційну мафію», створити Банк ідей учнівства та батьківства і скриньку пропозицій. Окрім того, класні керівниці й керівники влаштовували лекції щодо недоброчесності для батьківства, розробили антибулінгову політику безпеки й захисту людини — і затвердили її на педагогічній раді.

Усе — аби мотивувати учасниць та учасників навчального процесу самостійно працювати над вирішенням завдань та поважати авторське право, налаштувати їх усіх на співпрацю і створити простір для сучасної ефективної освіти.

Які результати

- **У всіх учасниць/-ків освітнього процесу сформувалося чітке уявлення про основи академічної доброчесності та нову шкільну культуру.**
- **Батьківству, учнівству й учительству вдалося згуртуватися навколо однієї цілі.**
- **Вдалося окреслити відповідальність за недоброчесну поведінку в Кодексі.**

Частина 6. Підготовка до втілення змін

Вижити й порозумітися. Три методи фасилітації на допомогу шкільним спільнотам

«Я працюю за цим методом [ухвалення рішень] уже 45 років і не пам'ятаю випадку, коли б він не спрацював. Він допомагав міській владі планувати розвиток міста на наступні 25 років, автомобільним компаніям — на найближчі 5 років», — каже відомий канадський фасилітатор Вільям Стейплз представникам шести шкільних команд із різних куточків України.

Стейплз (який називає себе просто Білл) — найкращий фасилітатор світу в Залі Слави IAF (визнаний професійною спільнотою у 2004 році), голова ICA Associates Inc Canada. У лютому разом із колегами-фасилітаторами він приїхав допомогти українським школам порозумітися: впровадити педагогіку партнерства та практики доброчесності.

Чудова мета, якої насправді не так просто досягнути. Але в Білла є для цього апробовані ним та його колегами впродовж десятиліть інструменти фасилітації.

Наприклад, метод сфокусованої бесіди, метод ухвалення рішення та метод консенсусу, а також метод зміни образу.

Саме цими інструментами фасилітатор(к)и озброїли шкільні команди з Херсона, Кривого Рогу, Вугледара, Маріуполя, Славутича та Миколаєва. Інші тренер(к)и вчили комунікації та роботи з Меморандумом співпраці задля впровадження педагогіки партнерства у своїх школах.

Шкільні команди повернулися до своїх закладів із розумінням, як домовлятися щодо спільного життя. Ба більше — вони взялися реалізовувати свої проєкти, які мають допомогти їм зробити крок до педагогіки партнерства та впровадження практик доброчесності.

Яких саме інструментів навчили шкільні команди фасилітатор(к)и на тренінгу, організованому EdCamp Ukraine і ГО «Смарт освіта» за підтримки USAID? Про це — у стислому викладі нижче.

Чотири літери фасилітатора. ОРІП

Розуміння цькування, врегулювання конфліктів серед учнів, залучення персоналу до планування покращення школи, розмова з батьками дитини, яка порушує дисципліну, — ці ситуації можна ефективніше проговорювати, аніж це відбувається зазвичай.

Допомогти в цьому може метод сфокусованої бесіди, який ще називають методом дискусії, чи просто ОРІП.

Акронім ОРІП формують перші літери кожного з рівнів такої розмови, яких не можна оминути, якщо ми прагнемо справді порозумітися і про щось домовитися.

Ці рівні такі:

Об'єктивний. Тут ми запитуємо і говоримо про факти, інформацію. Запитання цього рівня: «Що сталося?», «Що ми знаємо про ситуацію?».

Рефлексивний. На цьому рівні важливо говорити про особисті реакції, асоціації, емоції та образи. Водночас, не обов'язково запитувати щось на кшталт «Що ви в цей момент відчували?». Можна попросити навести асоціацію, метафору. Або ж спитати: «Коли вам було цікаво чи нудно?», «Що вам це нагадує? Які спогади викликає?».

Адже якщо спитати дитину про щось, відповідь часто буває простою: «Мені сподобалось» або «Мені не сподобалось». Інша справа – попросити сказати, на якого звіра схожий день чи урок.

Інтерпретативний. Стосується змісту, значень, цілей та наслідків. Запитання цього рівня, наприклад, таке: «Що це означає для нас / групи?». Можуть бути й такі: «Що можна взяти з цього досвіду для майбутнього?», «Чого ви навчились?» тощо.

Прийняття рішення. На ньому плануються майбутні кроки. Відповідно, запитання цього рівня звучать так: «Що ми плануємо з цим робити?», «Які стратегії ви будете використовувати?», «Що ви припините робити, а що — почнете?».

Чому так важливі всі ці рівні?

Тому що в колективі зазвичай є люди з різним сприйняттям завдань. Хтось приходить, уже все обдумавши і маючи готові рішення, хтось застряг на рефлексивному рівні і не розуміє, яке відношення до нього має тема обговорення, а комусь просто не вистачає інформації, аби рухатися далі.

Така неузгодженість призводить до конфліктів, непорозумінь, або ж обговорень, які не ведуть до рішень.

Білл Стейплз наполягає: кожен із цих рівнів потрібно пройти.

Що буде, якщо оминути один із рівнів:

1. Припустимо, ми оминаємо об'єктивний рівень. Тоді для ухвалення рішень, рефлексії та обдумування нам просто бракує інформації. Проте мозок не може без даних – тож він їх вигадує. Так народжуються чутки, з яких рідко буває щось корисне.

2. Оминаємо рефлексивний рівень. Тоді в учасників обговорення не буде відчуття "привласнення" того, про що йдеться. Тема буде чужою, незрозумілою, а отже – у спільну справу людина не ввійде.

3. Якщо оминути рівень інтерпретації, це призведе до ухвалення поспішних та непродуманих рішень. Білл жартує, що саме так працює політика: нам показують проблему, викликають на неї гостру емоційну реакцію, а потім одразу вказують рішення.

4. Якщо в обговоренні відсутній рівень ухвалення рішення, то зустріч та дискусія перетворяться на балачки без наслідків – адже конкретних кроків так і не буде зроблено.

Наведемо кілька прикладів, які містяться у книзі Білла Стейплза "Навички сфокусованої бесіди для шкіл: 100 способів мислити ясно і навчати цікаво".

Вирішення питань зі скаргами на співробітника/- цю (стор. 175)

Dealing with Complaints about a Staff Member

Призначено для

Педколектив та інший персонал.

Раціональна мета

Зрозуміти ситуацію та отримати інформацію про те, що робити.

Ситуація

Декілька батьків прийшли до директора/-ки із серйозними скаргами від своїх дітей на вчителя/-ку у 7 класі. Директор/-ка стурбований/-а через те, щоб ситуацію вирішували обережно та справедливо, захищаючи і учнівство, і вчительство.

Спочатку директор/-ка розпитує усіх, хто причетний, індивідуально та документує те, що вони говорять. Кожне інтерв'ю є конфіденційним, отже можна говорити про безпечне середовище.

Емпірична мета

Поділитися почуттями та розвинути здатність шукати позитивні рішення.

Рекомендації

Визначення запитань, які учасники/-ці можуть побачити перед тим, як відповідати, допомагає створити безпеку у відповіді, а також дозволяє людям не відповідати, поки запитання не з'явиться. Залежно від ситуації, за цією розмовою може йти розмова в колі правосуддя, яка об'єднує всіх, щоб вирішити та вилікувати ситуацію.

БЕСІДА

Початок

Як свідчить моя пам'ятка про запрошення вас на це інтерв'ю, щодо згаданого вчителя/-ки було висловлено кілька серйозних тверджень. Перш ніж продовжувати далі, нам потрібно встановити факти. Зрештою, це моя відповідальність приймати рішення про те, що робити далі, але я хочу чітко розуміти, що сталося до цього часу, і я хочу

почути усі точки зору. Я також буду розпитувати інших. Усе сказане суворо конфіденційно. Ось запитання, які я буду ставити.

Об'єктивні запитання

Скажіть мені, що відбулося з цим учителем / учителькою. Спробуйте виступити з позиції репортера, який тримає відеокамеру. Будьте максимально конкретними.

Наведіть мені конкретний приклад дій вчителя / вчительки.

Які дії могли призвести до цього?

Рефлексійні запитання

Яка частина цієї ситуації вас найбільше засмутила?

Що вас найбільше хвилює?

Що вас лякає?

Інтерпретативні запитання

Як ви думаєте, що може бути приховано за цим?

Як ви думаєте, чому це відбувається?

Які наслідки ви бачите для учнівства? Учителя/-ки? Інших?

Яких елементів шкільної політики це стосується?

Вирішальні запитання

Що ми могли б зробити для вирішення цієї ситуації?

Що ми зобов'язані зробити? Що ще ви рекомендуєте?

Закінчення

Дякую за ваш внесок. Як я вже говорив/-ла на початку, що збираю всю інформацію про цю ситуацію, і прийму рішення, як тільки отримаю переконливі дані.

РОЗМОВА З ВЧИТЕЛЕМ/-КОЮ НА БАТЬКІВСЬКИХ ЗБОРАХ

Talking with a Teacher at a Parent/Teacher Conference (стор. 202)

Призначено для Батьки та громада.	**Раціональна мета** Дізнатися у вчителя/-ки, які результати в навчанні показує дитина. Отримати рекомендації вчителя/-ки.
Ситуація Батько / мати спілкується з учителем/-кою на співбесіді і хоче отримати якомога більше інформації у відведений час.	**Емпірична мета** Щоб вчитель мав досвід підтвердження батьківської підтримки.

БЕСІДА

Початок

Мені потрібно скласти чітку картину навчальної діяльності своєї дитини.

Об'єктивні запитання

Проінформуйте про те, які успіхи у моєї дитини у навчанні. Оцінки? Виконані роботи? Журнали та робочі зошити?

Ось що я помітив/-ла …

Рефлексійні запитання

Чим Ви задоволені як вчитель/-ка?

Що вас турбує, як учителя/-ку?

Інтерпретативні запитання

Як успішність моєї дитини відповідає рівню класу?

Які проблеми моя дитина намагається подолати?

Вирішальні запитання

Що нам потрібно зробити, щоб підтримати

навчальну діяльність / успішність дитини?

Коли нам зустрітися наступного разу для обговорення?

Закінчення

Дякую Вам. Я виконаю свою частину, щоб співпрацювати з Вами та підтримувати навчання своєї дитини.

Зверніть увагу, що в кожній із цих ситуацій міститься пряме запитання: "Що нам потрібно, щоб…?"

За логікою ОРІП, після обговорення в такій сфокусованій бесіді певної проблеми, на виході має бути план, що треба робити. І от з ним можна переходити до другого методу – методу консенсусу.

Відкриті запитання. Метод консенсусу

Метод консенсусу ще називають методом ухвалення рішення. Це його Білл Стейплз називає безпрограшним – він уможливлює не лише включеність усіх членів спільноти, але й випрацювання узгоджених правил та процедур.

Його основні елементи такі:

1. Контекст. Тут потрібно зрозуміти, навіщо необхідна ця фасилітація – яке ключове питання та якого результату необхідно досягнути. Наприклад, таким питанням може бути "Що ми можемо зробити, щоб налагодити співпрацю між учнями, вчителями та батьками".

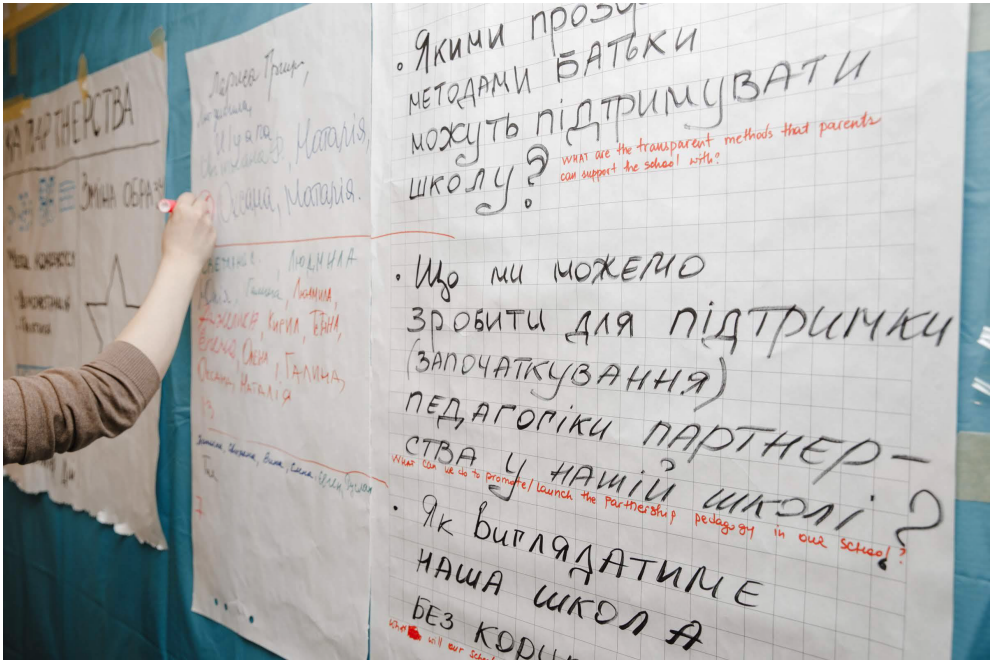

2. Мозковий штурм. На цьому етапі кожен учасник індивідуально записує 5-10 відповідей на головне запитання, винесене в контексті. Потім у парах або групах обговорюють їх і обирають важливі ідеї, записують їх на аркушах. Кожна група готує 2-3 картки з найбільш оригінальними ідеями та фіксує їх на стіні.

3. Кластеризація. На цьому етапі необхідно сформувати кілька пар ідей, які групуються. Додайте тимчасові назви кожному кластеру (нейтральний символ, наприклад, квадрат, коло, зірочка).

4. Найменування. Назвіть ці згруповані кластери. Дайте їм назви, які відповідають на основне запитання.

5. Рішення. Сфокусуйте групу на досягнутому консенсусі і переходьте до планування активностей із чіткими дедлайнами та відповідальними особами.

Відкриємо невеликий секрет: саме таким методом напрацьовувався Меморандум співпраці всіх учасників освітнього процесу в пілотних школах.

Під час роботи зі школами фасилітатори запитували батьків, вчителів та дітей: "З якими проблемами найчастіше ви стикаєтесь у школі?".

Під час другої сесії питання було іншим – "Що можна було б зробити, щоб їх вирішити?".

Формулювання такого відкритого запитання – це пункт номер 1 (контекст і формування основного запитання).

Далі всі учасники освітнього процесу писали на аркушах відповіді на поставлене запитання (етап – мозковий штурм).

Відповіді на ці запитання формували смислові блоки (кластеризація), які зрештою назвали (найменування) – "Правила і регламенти", "Підвищення ефективності освітнього процесу" та "Безпека у школі".

Далі школи також пропонували варіанти рішень своїх проблем. Кожна з них індивідуально бралась їх вирішувати. А ГО "Смарт освіта" зібрала найкращі практики з вирішення проблем і систематизувала їх у текст Меморандуму співпраці, яким тепер можуть скористатися всі школи.

Більше про фасилітацію ухвалення рішень можна проглянути в коротких відео на сайті НУШ.

Хто ти? Я – найкращий! Метод зміни образу

Ще у 80-х роках у кількох американських школах випробували в дії "метод зміни образу". У звичайних школах, де навчаються діти з не завжди соціально благополучних родин, запровадили щоденне використання простих діалогів зі школярами.

– Хто ти?

– Я найкращий!

– Де ти живеш?

– У Всесвіті!

– Що ти робиш?

– Я змінюю історію!

Навіть якщо вдома батьки казали, що діти нічкеми і нічого не можуть, ці прості діалоги допомагали їм відчувати себе сильними. Позитивна підтримка впливала на академічну успішність. Програма триває досі, каже Білл.

Теорія зміни образу за Кеннетом Боулдінгом (американський філософ і педагог) виділяє п'ять важливих елементів:

- усі діють відповідно до образів;
- образи керують поведінкою;
- повідомлення формують образи;
- образи можна змінювати;
- змінені образи змінюють поведінку.

Наведений вище діалог ілюструє цей ланцюжок. Від певного образу (ні на що не здатного Я) через повідомлення (Я найкращий, живу у Всесвіті і творю історію) змінюється образ учня, а отже – його подальша поведінка.

Утім, змінювати образ непросто. Спершу треба перевірити все на собі. Тож завдання для педагогів під час тренінгу було таке: виписати образ, який відповідає за певну негативну поведінку і яку вчителі хочуть змінити. Може бути, наприклад, "контролер". В однієї групи вчителів цей образ називався "перфекціоніст".

На фото внизу можна побачити результат роботи однієї з груп.

Повідомлення, які сприяють створенню цього образу, записані вздовж стрілочок.

У нашому випадку це були "Ти маєш робити все краще за інших", "Хто, як не ти?", "Ти не можеш підвести інших", "Я повинен підтримати імідж школи".

Далі необхідно вписати цінності, які підтримують цей образ. Це може бути бажання подобатися, бути успішним. Учителі визначили для свого випадку такі цінності: потребу визнання, авторитет.

Образ, до якого хотіли прийти педагоги, був образом партнера.

На цьому етапі також важливо визначити, які три риси ви маєте, які можуть допомогти змінити образ, що обтяжує. У педагогів цими якостями були: позитив, мобільність, креативність.

Щоб дійти до зміни образу “перфекіціоніст” до образу “партнер”, педагоги визначили цінності, які формують новий образ, – повага, рівність, довіра, чесність.

Повідомлення, які мають зафіксувати ці цінності та створити цей образ, були такі: “Разом ми сила”, “Довіряємо одне одному”, “Кожен має право на помилку”, “Розвивайся, працюй на собою”.

Для створення образу працюють не лише слова та вербальні повідомлення. Малюнок, музика, фотографія, пісня тощо – усе це може бути потужним повідомленням, яке вплине на образ і його зміну.

***

Усі ці теорії комусь можуть видаватися важкими, незрозумілими. Або ж навпаки – надто простими, аби справді допомогти вирішити проблеми і конфлілкти у школах.

Але напередодні карантину та тотальної самоізоляції усіх учасників освітнього процесу ми спостерігали, як через метод консенсусу школи напрацьовували ідеї своїх майбутніх проєктів.

Так-так, не директор придумав (чи завуч) і всі включились у виконання поставлених адміністрацією завдань. А спільно обговорили те, що на цьому етапі саме для цієї шкільної спільноти найактуальніше і найпотрібніше. Продумали проєкт і захистили його перед експертним колом.

І це – чималий здобуток, який вони можуть сповна реалізувати, як тільки повернуться до своїх шкіл.

Нас почали чути. Як школа в Славутичі змінювалася через партнерство

***розмова зі шкільною командою відбулася в жовтні 2020 року**

Наталія Бардакова стала директоркою школи № 1 міста Славутича лише півтора року тому. Не те щоб заклад був для неї новим — вона тут раніше викладала та навіть якийсь час була завучкою. Після короткої перерви й повернення до школи в новому статусі зрозуміла: треба якнайскоріше пробувати змінити стосунки у трикутнику «вчительство – батьківство – учнівство».

Адже взаємини між усіма були не дуже мирними: конфлікти й непорозуміння виникали як через некоректні висловлювання одне до одного та авторитарний стиль спілкування, так і через нерозуміння критеріїв оцінювання. Та й із сучасними дітьми потрібно говорити інакше — слухаючи їх та враховуючи їхню думку.

Саме тоді з'явився Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу — педагогами, учнями та батьками. Наталія Бардакова вирішила взяти його за основу і спробувати на практиці впровадити педагогіку партнерства.

Спершу провели педраду про новий формат батьківських зборів (ввели настановчі збори на початку року та індивідуальні зустрічі в середині), опитали батьківство про те, чи добре їхнім дітям у школі, далі взялись обговорювати розділи Меморандуму співпраці.

А потім з'явилось оголошення про добір шкіл для участі в проєкті «Педагогіка партнерства: практики доброчесності», й пані Наталія подала заявку. Так розпочалися зміни, про які, на переконання директорки, ще рано говорити як про суттєві. Але ключове тут — «розпочались». І поштовхом до них став шкільний проєкт ШТУКа («Школа — територія успіху й комфорту»).

Що і як робили, аби проєкт удався, і чого не встигли

«Ми знали, що в проєкті буде навчання, тому роботу над меморандумом відклали на період після тренінгу. Повернувшись із Харкова, ми зібрали батьківство, вчительство та учнівство, щоб обговорити наш майбутній проєкт», — розповідає Наталія Бардакова.

Меморандум і досі в процесі фіналізації. Роботу з ним вирішили розподілити так: кожен клас виписує свої правила, а після цього їх обговорять і напрацюють загальношкільні. І хоча зафіксованих на папері нових форматів взаємодії ще немає, а проте з'явилися комунікація та діалог.

1. Рішення про майбутній проєкт ухвалювали спільно

«На зборах батьківства, вчительства й учнівства ми попросили озвучити проблеми, які, на їхній погляд, треба розв'язати. Крім того, всі писали по три ідеї проєкту, які можна було б реалізувати. Обговорення проводили методом консенсусу, якого навчив Вільям Стейплз», — каже директорка школи.

Так з'явився проєкт «Школа — територія успіху й комфорту» (ШТУКа).

У межах проєкту планувалося:

- обговорити меморандум і адаптувати його саме для цієї школи, напрацювати правила взаємодії,
- оновити сайт школи та телеграм-канал,
- створити антикорупційні пазли,
- влаштувати фотовиставку «Паростки доброчесності»,
- провести хвилю уроків доброчесності,
- провести для вчительства тренінг із ненасильницької комунікації,
- облаштувати «Хюге-куточок» для дітей.

2. Створили невелику ініціативну групу

До участі в ній нікого не змушували. Тож ця група була нечисленною (10 учасниць/-ків), але активною.

«У межах цього проєкту ми робили опитування, й у ньому було запитання: "До яких активностей проєкту ви, батьківство, можете долучитися?".

Ще ми створили "Банк батьківських ініціатив", аби з'ясувати, чим батьківство може допомогти»— пригадує директорка.

3. Залучили учнівство до проєкту

На уроках образотворчого мистецтва дали дітям завдання — створити малюнок на антикорупційну тематику. Планували, що на основі цих малюнків зроблять пазли. Щоби чітко дати завдання, його зробили у вигляді афіші. Двоє дітей малювали на графічному планшеті, інші — в альбомах.

Малювали переважно діти 7-х та 8-х класів, була також учениця 11-го класу. Але для пазлів використали ілюстрації лише трьох дітей: вони були найвдаліші. Далі готові малюнки вчителька з ініціативної групи на онлайн-платформі перетворила на пазли.

Учнівство також виписувало цінності, пов'язані з партнерством та доброчесністю. Далі розшифровували їх у роботах на фотовиставці. Наприклад, «Відповідальність» роз'яснили так: «Відповідальність не тільки за своє життя, а й за тих, хто поряд».

Біля слова «Гідність» видніється фото випускника, який зараз служить у війську, і підпис: «Бути гідним — тобто мужнім, відважним, боронити свою Вітчизну, свою родину». А «Ініціативність» розшифровується як «Уміння самому зробити перший крок до мети».

Моделями також були учениці й учні. Усі світлини (ідея, підписи, реалізація) зроблені ними. Зараз ця виставка робіт розміщена в коридорах школи на другому та третьому поверхах.

Ще одна учениця створила антикорупційне доміно. Цього не було в плані проєкту, але дівчина так надихнулася темою доброчесності, що за кілька днів принесла до школи малюнки для гри. Складаючи це доміно, можна натрапити на «прайс-лист» диплома, виправдального вироку в суді, водійського посвідчення, а також побачити недоброчесні прояви, такі як використання посад і статусів родичів (хто ти? — брат міністра, зять мера).

4. Активно комунікували проєкт

Насправді здебільшого батьківство не було залучено до реалізації проєкту, але знало про нього з розповідей дітей, учительок/-ів, адміністрації та інших батьків.

Цей заклад цінує проєкти: вони дають школі можливість заявити про себе як активну громаду. Так на фасилітаційну зустріч у вересні прийшли журналісти/-ки місцевого телеканалу — школа комунікує свої результати для всіх містян.

5. Через карантин і дистанційне навчання швидко перелаштовувалися на інші формати роботи

Крім фотовиставки та антикорупційних пазлів, у школі таки відбувся тренінг із ненасильницького спілкування, оновили сайт та телеграм-канал (над їхніми концепціями працювали в період карантину), а також почали облаштовувати хюге-простір для дітей.

Зараз це окрема кімната на першому поверсі, на дверях якої — аркуш А4 із написом: «Хюге-куточок для відпочинку й комунікації учнів». З одного боку — ряд стільців та два пуфи. На стінах — мотиваційні плакати на кшталт «Ти ніколи не дізнаєшся, на що ти здатний, поки не спробуєш», на окремій стіні — «хмари» цінностей школи. З другого боку — полиця з книжками для буккросингу та матеріалами про доброчесність.

«Колись тут була кімната з усіляким мотлохом, ми її розчистили й тепер будемо оновлювати. Це — простір для дітей», — каже директорка.

За куточок учнівство вдячне, а от назва «Хюге» йому чужа. Кажуть, її навіть вимовити важко. Інша річ — «Нора» чи «Коморка». Чи вдасться дітям добитися зміни назви — дізнаємося згодом. Але вони вже не бояться озвучувати свої думки у присутності 30 інших людей, серед яких — учителі й батьки.

Чого не встигли зробити й що було найскладнішим

Тільки-но школа спланувала проєкт, розпочався карантин. Спершу ніхто не думав, що він затягнеться надовго, тож з приводу реалізації ШТУКи не хвилювались. Коли зрозуміли, що цьогоріч до школи ніхто вже не повернеться, перелаштували роботу на онлайн-формат.

Так за цінності школи голосували онлайн. Планували фотопроєкт, пазли тощо також в онлайні. Але це ніяк не могло замінити живого спілкування. Комунікація через інтернет — одна з найбільших проблем проєкту.

«Важко було донести до людей суть проєкту, щоб вони захотіли брати участь, вмотивувати. Також на комунікацію під час проведення частково вплинув карантин. Можливо, була проблема з афішуванням, хоча я постила в соцмережі інформацію про проєкт, просила долучатися батьківство, заохочувала дітей розповідати про нього батькам», — каже Наталія Бардакова.

У школі не встигли якісно обговорити Меморандум співпраці під час спільних зустрічей офлайн, як планувалося раніше, не встигли провести хвилю антикорупційних уроків. Поки що. Ці активності планують на 2020/2021 навчальний рік.

Поради й висновки

Наталія Бардакова радить іншим школам долучатися до проєктів: «У мене однозначна позиція, що школам варто брати участь у проєктах, тому що це дає можливість розвитку. Ми пишаємося тим, що взяли участь. З іншого боку, цей проєкт підштовхнув до нових змін. Ми створили куточок для дітей, який до мого приходу був завалений мотлохом. Ми самі його зробили, і діти зараз ним користуються».

Про вплив проєкту й можливість почати спочатку

«Можливо, зарано про це говорити, але мені здається, що в школі стало більше довіри. Минулого року взаємини були напруженими. Траплялося так, що я думала: "Бути директоркою — це не моя роль у житті". Якщо говорити відверто, колектив непростий, хоча я сама можу бути різкою в певних ситуаціях», — зізнається пані Наталія.

Зараз стосунки з колективом тепліші, вчительство прислухається одне до одного. Потепління сталось і в стосунках із батьківством.

«Як на мене, нам трошки вдалося змінити стосунки школи й батьків. На початку року в нас були великі плани на батьківську раду, але такої їхньої ефективної співпраці, якої ми хотіли, не було. Ми збиралися кілька разів на місяць, мали спільні обговорення, подавали разом із ними проєкт на Відкритий конкурс на грант міського голови», — розповідає директорка.

Утім, для впровадження партнерських стосунків потрібен час, адже йдеться не лише про формат батьківських зборів, а й про залученість і довіру.

«Зміна стосунків, нові цінності — цього не побудуєш за один день… Потрібно ще працювати над собою, навчатися на своїх помилках. Це складний шлях, але він правильний, щоби налагодити хороші взаємини», — зауважує Наталія Бардакова.

На запитання «Що ви змінили б, якби можна було зробити проєкт наново?» пані Наталія

відповідає: «Зміст лишила б таким самим. Бо це актуальні проблеми, які ми маємо вирішувати».

А от над залученістю до проєкту можна було б ще попрацювати: треба більше активного учнівства, батьківства та вчительства.

Відгуки адміністрації, вчительства, учнівства та батьківства про проєкт

Тетяна Яковенко, заступниця директорки з навчально-виховної роботи:

«Зміни давалися важко навіть адміністрації закладу. Ми звикли до авторитарних методів. Виходило так, що ми з учнівством не спілкувались, а вони — з нами. А потім ми зіграли в гру «Мафія», і це було чудово. Ми всі відчували, що зі стосунками в школі щось треба робити, вони були нездоровими. І подумати, у чому причина конфліктів? За 6 чи 7 років у нашій школі змінилися чотири директори. Дітям не вистачало нашої уваги, спілкування. Зрештою, школа має конкурувати з іншими».

Тая Якушева, учениця 11-А класу:

«Ми почали спілкуватися з учителями не лише щодо уроків і навчальної програми. Встановилися й суто людські взаємини. Нас почали чути».

Олена Ходос, учителька української мови та літератури:

«Ми, вчителі, чули своє "я". А тепер почули три "я" — батьківське, вчительське та учнівське».

Щоби впізнавали корупцію. Як маріупольська школа впроваджувала у себе доброчесність

***розмова зі шкільною командою відбулася в жовтні 2020 року**

У звичайний осінній робочий день Маріупольська загальноосвітня школа I–III ступенів № 15 нагадує мурашник. Не лише тому, що переповнена (за нормативної наповнюваності у 800 дітей, тут навчаються 1317), але й через невпинну активність учнівства і вчительства.

Якщо діти бігають у квача, просто бігають, гойдаються на турніках і щось жваво обговорюють, то вчительки і вчителі спілкуються з батьками, дітьми й між собою. Проєкти, конкурси, благодійні ярмарки, майстер-класи — усе це тут не викликає подиву.

Хоча школі вистачає проблем. Деякі з них уже розв'язують засновник школи та донори, наприклад капітальний ремонт приміщення, яке не знало покращень із часів будівництва 45 років тому.

Інші питання потребують тривалих розмов, фасилітацій та активної командної роботи, наприклад мотивація вчительок/-ів змінюватися, бути активними та брати участь у проєктах. Або ж зміна ставлення до корупції та прагнення більшої прозорості. Саме ці два великі завдання школа поставила перед собою, коли подавалася на участь у проєкті «Педагогіка партнерства: практики доброчесності».

Результатом стала «Антикорупційна валіза», укомплектована двома новими інструментами для впровадження доброчесності.

Навіщо школі ляльковий театр про доброчесність та розмови про корупцію

«Ми захотіли змін. Так, у нас змінилося керівництво, але часто вчителі без мотивації, не хочуть нікуди рухатися», — каже заступниця директорки з навчально-виховної роботи Тетяна Глебова. Саме вона була координаторкою проєкту і прагнула активізувати інших учительок/-ів, аби вони також брали участь у різноманітних ініціативах.

Школі пощастило: у неї дуже активна директорка, яка зазвичай сама курує проєкти та ініціює конкурси (наприклад **«Найкращі вчителі Приазов'я»**). Цього разу очільниця школи дала можливість колегам робити все самим.

Результатом став ляльковий театр та конкурс відео на тему доброчесності серед учениць та учнів, розбудова прозорих і довірливих стосунків адміністрації школи, батьківства та учнівства.

«Ми навчаємо дітей критичного мислення, роботи в команді, готуємо їх до дорослого життя. Уже в студентські роки, найімовірніше, вони вперше стикнуться з корупцією. Мені б хотілося, аби вони вміли її розпізнавати і знали, як діяти. Також є вчителі, не обізнані у своїх правах. Навіть коли вони стикаються з корупцією, то недостатньо знають, що саме такий вона має вигляд. Ми прагнули підвищити обізнаність батьківства, вчительства та учнівства у темі корупції», — пояснює пані Тетяна Глебова.

Що і як робили, аби проєкт удався

1. Спільно вирішили, як проводити першу зустріч

Перш ніж збирати всіх у стінах школи, директорка зробила невелику гугл-форму, у якій запитала: «Як ви хотіли б зустрітися: батьки – вчителі – учні — окремими групами чи всі разом?».

Більшість обрали варіант «разом», тому зустріч була справді спільною. Крім того, школа не обмежувала в участі квотами від класу, на неї могли прийти всі охочі.

2. Спільно обговорили проблеми школи й доброчесність, спланували проєкт

На цій зустрічі були три тематичні блоки: 1) дати визначення корупції та доброчесності; 2) окреслити проблеми школи з доброчесністю; 3) з огляду на ці проблеми спланувати проєкт і подальші кроки.

«Ми хотіли, щоб усе було прозоро. Після тренінгу в Харкові зібралися, щоб розповісти про корупцію. Адже плагіат, списування — це лише маленький, невидимий крок до корупції. Наша директорка ініціювала обговорення теми у форматі "Світового кафе". Ми просили кожного написати, що таке корупція, та обговорити за своїми столами», — розповідає Тетяна Глебова.

Далі погодились, що у школі є проблеми зі списуванням та плагіатом, і почали планувати майбутній проєкт. Діти хотіли створювати відео й викладати на YouTube-каналі школи. Батьки запропонували зробити уроки на кшталт «Тітоньки Сови», щоби молодші школярі дивилися їх під час ранкових кіл.

«Батьки хотіли, щоб діти змалечку розуміли суть доброчесності. Ще була ідея з виставами, які можна було б знімати на камеру. Третя ідея стосувалася розроблення уроків про корупцію, але ми вирішили за неї не братися, бо ризикували не впоратися з великим навантаженням», — пригадує Тетяна Глебова.

Зрештою, школа зупинилася на ідеї створення антикорупційної валізи, у яку ввійшли б два інструменти — ляльковий театр і конкурс відео.

3. Створили ініціативну групу і спланували всі наступні кроки

У кожній із груп (батьківство, вчительство та учнівство) зголошувалися ті, хто хотіли брати активну участь у проєкті. Від учнівства таких було шестеро, від учительства — п'ятеро, від батьківства — троє мам.

У Маріупольській школі № 15 кажуть, що у їхньому закладі постійно щось відбувається, тож батьківство вже звикло до такої динаміки.

«Я була здивована, коли на наші збори прийшли не по одній людині з кожного класу, а набагато більше. Усі були готові брати активну участь. Але цей проєкт планувався в березні, з початком карантину все й затихло», — каже пані Тетяна й додає, що ані проблем із комунікацією, ані проблем із залученістю батьківства у них немає.

«Вони завжди тримаються всіх новин, які пов'язані зі школою. Їм навіть мало наших гуртків, і ще пропонують щось своє», — додає завучка.

Її слова підтверджує директорка, Тетяна Лугова. Жодного спротиву батьківства не було, усі звикли до активного життя у школі.

«У таких проєктах беруть участь навіть ті, хто зазвичай не дуже активні», — каже пані Лугова.

Шкільна активність часто виходить поза заплановані межі проєктів. Так планували екскурсії на пошту, у військову частину, департамент освіти. Їх зазвичай проводять під час канікул із профорієнтаційною метою: аби діти розуміли специфіку тієї чи іншої роботи.

Цьогоріч школа хотіла розробити спеціальні таблички «Ми за доброчесність». Планувалося, що ці картки будуть вручати в місцях екскурсій і розповідатимуть про антикорупційний проєкт, у якому школа взяла участь. Але за прикрою цьогорічною традицією усі плани зіпсував карантин.

4. Активно обговорювали тему доброчесності як з учнівством, так і з батьківством та вчительством упродовж усієї роботи над «Антикорупційною валізою»

Діти вже розуміють, що таке доброчесність: їм про це розповіли ще у квітні онлайн. Вони пробують боротися зі списуванням і плагіатом, обговорюють ці теми.

«Я бачу, що іноді учениці й учні пояснюють тим, хто пропустили розмови про доброчесність, основні речі. Діти вже розуміють, що це — важливе питання», — каже Тетяна Глебова.

Результатами проєкту стали:

1. Ляльковий театр. Для нього встигли закупити спеціальну ширму, іграшки, підготувати сценарій. Планувалось, що його напишуть учениці й учні, які відвідують театральний гурток. Далі вони мали робити постановки для молодших класів. Однак карантин і тут усе сплутав: діти не могли написати сценарій, бо не збиралися разом. Тож у школі вирішили так: перший сценарій напише Тетяна Глебова, а наступні учнівство готуватиме самостійно.

Зараз уже готовий текст для постановки «Перші пригоди в лісовій школі», учениці й учні старших класів розібрали ролі й готують виставу, яку планують показувати окремо в кожному класі початкової школи.

2. Конкурс відео «Чесність починається з тебе». Для конкурсу розробили окреме положення, на стінах школи розмістили оголошення із запрошенням подаватися як класам, так і шкільним командам (якщо, учнівства, у команді ще представниці/-ки від батьків чи вчителів).

Діти мають створити коротке відео (до 5 хвилин) на тему доброчесності з фокусом на особистому досвіді. Участь у конкурсі можуть узяти учні 5–11-х класів, оцінюватиме їх журі у складі вчительства, батьківства та учнівства (по одному представнику/-ці).

Але й тут втрутився карантин: тільки-но в школі оголосили початок конкурсу, розпочалися дострокові канікули.

Чого не встигли зробити й що було найскладнішим

Тетяна Глебова каже, що карантин добряче вплинув на проєкт. Діти не могли збиратися очно на гуртках, писати сценарії і проводити репетиції.

Не встигли також утілити в життя ідею з профорієнтаційними екскурсіями, які б супроводжувалися розповідями про проєкт та даруванням табличок «Ми за доброчесність».

Ще жалкують, що не вдалося вивести проєкт на рівень міста.

«Наша школа — єдина в такому проєкті на рівні міста. Я не думаю, що в інших школах проводять антикорупційні уроки або щось подібне. Хотілося б поділитися досвідом з іншими в місті, але цього ми не встигли», — зауважує директорка Тетяна Лугова.

«Порушити питання доброчесності й корупції назагал» — ось що було, на думку Тетяни Глебової, найважчим у проєкті. Вона пригадує: «Ми розуміли, що це потрібно. Але як усіх переконати, що це важливе питання й що про це треба говорити? У нас був острах, чи ми на правильному шляху. Боялися, що батьківство чи вчительство закриються і скажуть, що їм це не треба й вони не хочуть брати участь».

Це побоювання, зокрема, було пов'язано з тим, що вчительство не буде активно долучатися до проєкту, адже в усіх багато робочих годин і високе навантаження. Але все пішло за оптимістичнішим сценарієм — педагогічний колектив зацікавився проєктом.

«Коли прийшли ляльки, вчителі вже самі пропонували зробити крокодила антикорупційним героєм. Вони придумали, аби цей герой ходив на уроки й запитував дітей, що вони пам'ятають із вистави. Хотіли робити це на уроках англійської мови», — розповідає Тетяна Глебова.

Вона планувала вмотивувати й зацікавити проєктом бодай половину з 84 учителів і вчительок школи. Пані Тетяна зауважує, що своєї цілі досягла.

Поради й висновки

«Я порадила б іншим школам не боятися й подаватися на проєкти. Може здаватися, що там багато паперової роботи, але, попри все, проєкт — спільна діяльність, яка дає результат. Цей проєкт — не справа двох людей. Він був придуманий усією школою та батьками дітей. Можливо, результат не такий помітний, але ми його відчуваємо. І ставлення дітей до таких заходів і проєктів покращується», — каже Тетяна Глебова.

Проєкт допоміг навчитися розподіляти повноваження й ролі. Діти в школі активні, але не хотіли брати на себе відповідальності. Тут вони вчилися планувати роботу й виконувати її.

Про вплив проєкту й можливість почати спочатку

Якби можна було зробити проєкт заново, усі залишили б його таким, як зараз: усі компоненти для школи важливі й саме такі, як були їй потрібні. Адже нинішні діти важко сприймають теорію, їм потрібна візуалізація, театралізація. Тож ляльковий театр зі сценаріями про доброчесність — чудова ідея.

Ба більше, до проєкту вдалося залучити інших учительок та вчителів, а також батьківство.

«Колись зі мною говорила вчителька й запитувала, що ми плануємо робити після брейн-шторму всіх цих ідей. Адже на початку всі вмотивовані, але з часом активність затухає. Я ж сказала, що хочу втілювати проєкт до кінця, я в цьому дуже зацікавлена, тому буду пробувати. Ще — якщо ми почнемо, тоді, можливо, хтось загориться й разом із нами втілюватиме проєкт далі. Зараз усі підтримують мене, запитують: "Ми ж на цьому не зупинимося?". Усім цікаво, усі долучені, і це великий плюс», — додає Тетяна Глебова.

Усі, хто приєдналися до втілення проєкту, тепер набагато краще розуміють тему доброчесності, обговорюють її й борються зі списуванням та плагіатом.

Відгуки адміністрації, вчительства, учнівства та батьківства про проєкт

Вікторія Стецюра, учениця 8-А класу:

«Було цікаво та пізнавально. Після тренінгу в Харкові зрозуміла, що це дуже важливо, тому поділилася з однокласниками й однокласницями та іншими учнями школи знаннями про питання корупції та академічної доброчесності».

Світлана Сорівка, представниця батьківства:

«Вважаю такий проєкт дуже актуальним та корисним для дітей та батьківства. Він насамперед знайомить нас зі шляхами подолання корупційної системи в державі, а також розвінчує стереотип, що за гроші можна купити все».

Наталія Кретініна, учениця 8-А класу:

«Отримала багато нового досвіду та корисної інформації, що корупція — це погано. Сподобалися й зацікавили командні та самостійні форми роботи — інсценування, створення відео».

Ірина Ковальова, вчителька хімії:

«Зміни треба починати з себе, бо педагоги є прикладом наслідування для дітей та батьків. Незалежно від того, завершився проєкт чи ні, ми маємо щоденно дотримуватися принципів академічної доброчесності».

Тетяна Глебова, заступниця директорки з навчально-виховної роботи:

«Участь у проєкті — це ефективна комунікація, спільна наполеглива праця, партнерство, підтримка та взаємоповага. Саме він став підґрунтям для створення доброчесного освітнього середовища в нашій школі».

Час бути чесними. Як у вугледарській школі обговорювали корупцію

***розмова зі шкільною командою відбулась у жовтні 2020 року**

НВК «Мрія». Тут — динамічно, світло, натхненно. Стіни показують світ очима фізика, цитують Крістофера Робіна та Оскара Вайлда, зауважують, що Україна варта того, аби за неї боротися, закликають вірити в себе, займатися спортом, більше читати й менше дивитися телевізор.

Віднедавна до мотиваційних малюнків і текстів додалися ще кілька — «Істину не купиш», «Час бути чесними», «Дбаємо про наше майбутнє — живемо без хабарів», «Шлях до успіху — через власні знання» та «Ми — партнери».

Це один із результатів проєкту школи, колектив якої намагався впровадити у себе практики доброчесності та покращити стосунки між усіма учасниками й учасницями освітнього процесу. Поки реалізували проєкт, зрозуміли: це все — про цінності, а вони змінюються поступово, тож починати з ними працювати треба вже в початковій школі.

Що і як робили, аби проєкт удався

Як і будь-яка школа, НВК «Мрія» має свої проблеми, клопоти й завдання. Але не вони стали мотивацією до участі в проєкті, а бажання спробувати себе в новому, подолати ще один виклик і повчитися.

Уже під час реалізації задуманого шкільна команда виявила, що говорити про корупцію в їхній школі не надто просто: батьківство не розуміє цінності таких тем, учительство не завжди відкрите, навіть діти іноді казали: «Навіщо це нам? Корупцію неможливо подолати».

Та й із темою педагогіки партнерства працювати було нелегко: залучати батьківство до діалогу, співпраці виявилось окремим завданням.

Аби подолати ці виклики, вирішили розпочати з діалогів і розмов методами фасилітації.

1. Розповіли про проєкт і заручилися підтримкою шкільної спільноти

Після повернення з харківського тренінгу у школі провели низку майстер-класів та спільних обговорень.

З цими завданнями вирішили не затягувати, а провести все по свіжих слідах у перші ж дні після повернення. Школі пощастило: вона встигла апробувати в себе фасилітаційні методи, яких її команду навчили на тренінгу, ще до того, як розпочався карантин через грип, а потім — COVID-19.

Першою була нарада з учительством: присутнім розповіли про проєкт, Меморандум співпраці та доброчесність. Наступного дня для педагогічного колективу провели фасилітаційну бесіду про те, чи потрібні гаджети в школі (було використано метод ОРІП).

Уже наступного дня була проведена велика спільна зустріч батьківства, учительства та учнівства в актовій залі.

На цій зустрічі команда, яка їздила на тренінг до Харкова, докладно розповіла про проєкт і нові знання. Присутніх попросили поділитися ідеями для проєкту. Але зрештою всі вирішили взяти за основу привезені з тренінгу задумки і вносити пропозиції щодо їх утілення та вдосконалення.

«Помічали, що всім складно. Батьки були в легкому шоці від того, що відбувається: усе було не так, як зазвичай у школі. Усі сиділи в колі та спокійно проговорювали різні питання», — пригадує заступниця директорки з виховної роботи Людмила Кучерук.

Батьки не могли зрозуміти, навіщо їх покликали.

«Вони запитували: "Для чого ми тут?", були навіть перелякані. Ми їх заспокоїли і сказали, що хочемо спільно обговорювати наші шкільні проблеми. Бо не "ви повинні", а "ви маєте право"», — розповідає вчителька української мови й літератури Юлія Баглай.

Ця подія не була велелюдною: на неї запрошували по одному представнику/-ці батьківства з кожного класу.

У школі зараз є Батьківська рада, однак співпраця відбувається радше так: школа про щось просить, батьківство це робить. Тож останні не відчувають своєї суб'єктності.

«Хочеться, аби було інакше, — каже пані Людмила. — До кінця зустрічі батьки зрозуміли, що можна не тільки критикувати, а й шукати різні шляхи розв'язання проблем. Що їх запитують і слухають».

2. Спланували проєкт, створили ініціативну групу

Планування майбутнього проєкту відбувалось у два етапи. Шкільна команда вже дорогою з тренінгу додому вирішила, що зробить комунікаційну гру та куток доброчесності. Ця ідея сподобалася представницям/-кам батьківства, вчительства та учнівства, тож її й узялися реалізовувати. Це був перший етап.

Уже на другому (під час обговорення в школі) батьківство запитували про теми, які могли б лягти в основу гри. Далі проєктом займалась ініціативна група, до якої ввійшли близько десяти осіб (директорка, представниці/-ки учнівського самоврядування та батьківства). За потреби група долучала до обговорення інших спеціалісток/-ів (наприклад, ескізи докладно проговорювали з учителем малювання). Усі проміжні результати та плани описували в окремій групі у Facebook та в шкільному чаті у Viber.

Як пояснюють у школі, до ідеї створення гри вони прийшли, зокрема, й через розуміння особливостей нинішніх дітей. Адже учнівство в XXI столітті — здебільшого візуали, тому вони легше сприйматимуть тематичні ілюстрації.

3. Розповідали учнівству про доброчесність

Це завдання взяла на себе учениця 10-го класу Уляна Рєчкіна: «Я спілкувалася з ученицями й учнями середньої та старшої ланок. Спершу у своєму класі, потім — у паралельному, згодом — з активіст(к)ами учнівського самоврядування та на ранкових зустрічах у школі. Усім пояснювала важливість доброчесності. До мене неодноразово підходили й говорили: "Навіщо нам це, адже корупцію подолати неможливо", і взагалі не хотіли жодних змін».

Але Уляна й далі спілкується з учнівством, роз'яснюючи важливість доброчесної поведінки в школі. Крім того, вона вирішила створити окреме відео у форматі запитань – відповідей про те, що таке доброчесність, — його розмістили у групах школи в соцмережах.

«Тепер до Уляни підходять діти й кажуть: "Я хочу взяти участь у наступному ролику"», — розповідає Юлія Баглай.

Результатами проєкту стали:

1. «Комунікаційна гра "Storytelling" (Практики доброчесності та комунікації)»

Гра складається з двох частин: для дітей і дорослих. У кожній із них — по два набори. Суть гри така. Фасилітатор тягне картку, на якій є певна проблемна ситуація. Наприклад, учень / учениця списує. Далі потрібно вийняти наступні дві картки, адже якщо він / вона списує, то може отримати за це як хорошу оцінку, так і погану. «Події» у грі розгортатимуться залежно від того, який шлях виберуть діти. Кожен крок потягне за собою наслідок, і його треба буде обговорити наприкінці.

У школі ще не встигли пограти у гру, але красиві ілюстрації в коробках чекають свого часу в шкільному розкладі.

«Для цієї гри ми придумали символ доброчесності — біле пухнасте пір'ячко. Біля нього є різні перепони — чорне та жовті кола, але важливо залишитися біленьким. Цим самим пером ми можемо писати власне життя і власну історію», — каже Юлія Баглай.

Символ — не єдине, що самотужки придумала команда. Тут усе є результатом спільної творчості ініціативної групи — від оформлення коробки до змісту карток, ілюстрацій та інструкцій.

2. Куток доброчесності

На третьому поверсі школи з'явився окремий куток доброчесності — з екраном для проєктора та скринькою для повідомлень про недоброчесність. Знайти його нескладно — на стіні помітний напис — «#ми_за_доброчесність».

Тут планують переглядати тематичні фільми, проводити фасилітації та обговорення проблем, пов'язаних із недоброчесністю. Теми для обговорень збиратимуть через скриньку довіри, однак під час бесід розглядатимуть саме ситуації в узагальненому вигляді, без переходу на особистості. Спеціально для цього школа купила тканину, клей та інші інструменти, аби колективно розв'язувати проблеми, планувати наступні кроки тощо.

3. Мотиваційні написи на шкільних стінах

У першому варіанті проєкту їх не було. Але вже під час роботи команда вирішила говорити про доброчесність не лише під час уроків та виховних годин, а й заявити про свої принципи на стінах школи. У результаті з'явилися згадані вище написи та невеликі супровідні зображення: учні за партами, рука, яка відмовляється взяти готівку, дві партнерські долоні, Феміда з мечем, терезами та пов'язкою на очах.

Чого не встигли зробити й що змінив карантин

Карантин дуже ускладнив комунікацію під час реалізації проєкту. Розроблення змісту гри та ілюстрацій, планування написів для стін затягувалися через завантаженість школи організацією дистанційного навчання.

Не вдалося провести майстер-класи для вчительства та учнівства, присвячені тому, як грати в гру. Зрештою, пограти в класах також іще не довелося.

Крім того, освітній заклад планував окремі активності для учениць та учнів початкової школи — виставку плакатів про доброчесність. За задумом кожен клас мав створити колаж про те, як вони розуміють доброчесність. Це планували зробити в жовтні, але й тут коронавірус вніс свої корективи — школа з 15 жовтня пішла на канікули.

«Через карантин немає головного — комунікації. Ми не маємо змоги спілкуватися віч-на-віч, немає спілкування, обговорення, очних зустрічей. Це дуже ускладнює всі процеси», — зауважує Юлія Баглай.

Поради для інших шкіл та інсайти

У НВК «Мрія» кажуть: «Про корупцію варто говорити обережно, аби це не мало вигляду моралізаторства й повчання». Не треба нічого нав'язувати, але поступово пропагувати ці цінності. Наприклад, через гру, фасилітації. Так у фокус беруться серйозні теми і проблеми, але спосіб їх обговорення є м'яким і ненав'язливим.

«Ми зацікавлюємо темою через гру, розмови. Зацікавивши, уже можна пояснити, навіщо це робиться. А під час розмов по очах видно, яка людина тебе розуміє, а яка — ні», — пояснює Юлія Баглай.

Про вплив проєкту й можливість почати спочатку

Якби можна було розпочати все спочатку, у НВК «Мрія» все робили б так само. Проблеми, які виникали під час реалізації задуманого, — це не недолік проєктування, а досвід упровадження. Він важливий, і без нього не обійтися.

«У нас є прогрес у вирішенні ситуацій зі взаєминами між учнівством і вчительством. Тепер діти не просто критикують, а вже разом шукають шляхів розв'язання тих чи інших проблем. Нам хочеться, аби люди жили школою, щоби говорили про неї не тільки на її території, а й за межами», — каже заступниця директорки Людмила Кучерук.

Крім того, у школі почали обговорюватися питання корупції й доброчесності.

«Ми бачимо, як, проходячи повз створений в рамках проєкту куточок, діти ставлять собі питання "О, а що таке доброчесність?". Цікавляться, хоча раніше такого не було», — каже Юлія Баглай.

А ще потеплішали стосунки з батьківством. Зараз планують провести «Батьківський день», коли б мами й тати провели для дітей майстер-класи (з шиття, підрахунку власних фінансів тощо).

«Пояснюємо батькам, що це їхня можливість бути ближче до дітей», — каже пані Юлія.

Відгуки адміністрації, вчительства та батьківства про проєкт

Ольга Когут, директорка НВК «Мрія»:

«Зараз, коли проєкт "Педагогіка партнерства: практики доброчесності" добігає кінця, запитую себе: "Чому зайнялися проєктом? Для чого це було потрібно?". Звісно, питання доброчесності й корупції в освіті цікавили наш заклад і раніше. Може, саме тому взяли участь у проєкті.

Звісно, це був виклик для колективу. Вважаю, що з ним команда НВК "Мрія" впоралася. Нехай це маленькі кроки в просуванні доброчесності в освіті, але вони зроблені. Щодня, проходячи повз малюнки на цю тему, діти (та й дорослі) мають змогу задуматися, чи завжди чесно вони вчиняють. Бесіди, проведені Уляною Рєчкіною з учнівством, дуже цінні, адже одна річ, коли говорять дорослі, й зовсім інша — коли про важливі речі чуєш із вуст ровесниці.

А батьківству про питання партнерства й доброчесності розповідали не лише педагоги, а й Людмила Рєчкіна, мама двох учениць, що викликало в аудиторії більше довіри.

Вважаю, що завдяки участі в цьому проєкті частина вчительства, учнівства, батьківства навчилися краще комунікувати й досягати поставленої мети, спільно ухвалювати рішення й приходити до консенсусу.

Вірю, що завдяки таким проєктам будемо мати покоління молоді, для якої поняття доброчесності з абстрактної площини перейде в практичну».

Вікторія Зіборова, педагогиня-організаторка НВК «Мрія»:

«Завдяки цьому проєкту я сама докладно ознайомилася з Меморандумом, прийшло усвідомлення засад педагогіки партнерства. Чітко зрозуміла, що педагогіка партнерства — це не лише спілкування, а і взаємодія та співпраця між учительством, учнівством та батьківством. Участь у проєкті допомагає розв'язувати проблему справедливого й несправедливого оцінювання, що важливо для мене як для класної керівниці 11-го класу».

Людмила Рєчкіна, мама двох учениць школи:

«Чудовий проєкт! Рада брати участь у ньому. Провівши майстер-класи з батьківством, почула їхні думки щодо реалізації проєкту. На жаль, здебільшого люди зневірені як у сьогоденні, так і в собі, не бачать єдиного правильного шляху у вихованні своєї дитини. Є недовіра до педагогів. Я вірю, що можна все вирішувати комунікативними методами. Завдяки проєкту навчилася нових методик розв'язання питань у спілкуванні, як робити вибір у бізнесі тощо. Познайомилася з чудовими людьми! Порівняла себе, нашу команду з іншими. Зробила висновки, що нам чудово вдається, а над чим треба працювати. Дуже вдячна організатор(к)ам проєкту. Вірю в зміну життя на краще!».

Story
Telling

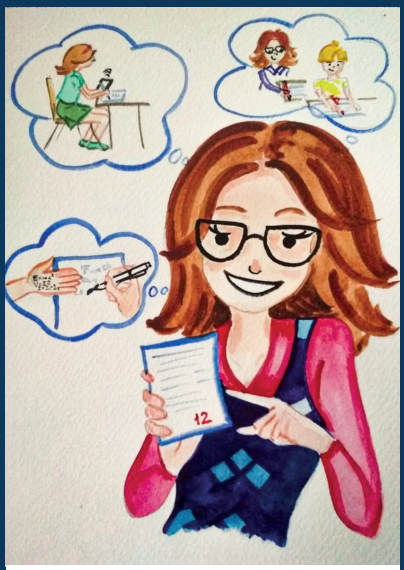
12

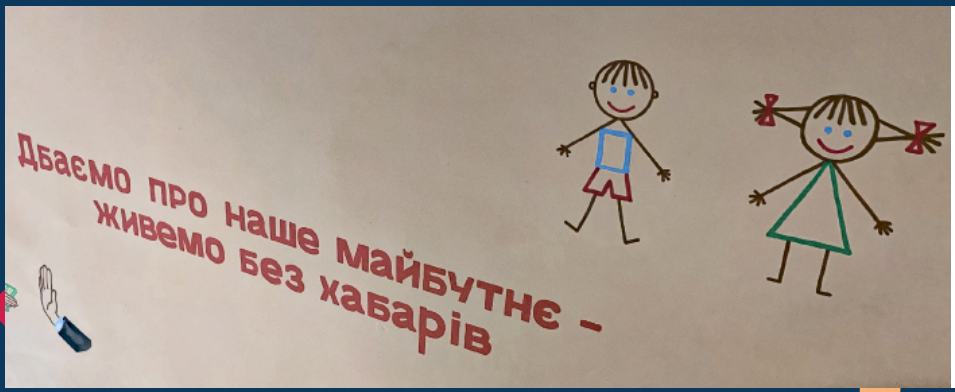
Дбаємо про наше майбутнє –
живемо без хабарів

Story
Telling

Академічна доброчесність
антикорупційні заходи
етичні норми спільноти

«Партнерське коло “Open Space”». Як школа в Херсоні змінилася через взаємодію

***розмова зі шкільною командою відбулася у вересні 2020 року**

Команда Херсонського академічного ліцею ім. Олега Мішукова зізнається, що до участі у проєкті з педагогіки партнерства і практик доброчесності в школі майже не говорили на ці теми й не ототожнювали їх, наприклад, із доступом до питної води та активним самоврядуванням.

Натомість мали гострокутний трикутник: батьківство – учнівство – вчительство. «Гострими кутами» тут називають психологічні, дисциплінарні та фінансові проблеми. Усі мріяли, аби замість трикутника було коло — дружнє, партнерське, рівне.

Так у межах проєкту в ліцеї створили «Партнерське коло “Open Space”». Це простір для взаємодії всіх учасниць/-ків освітнього процесу, поширення практик доброчесності та педагогіки партнерства. Ідея виникла в результаті спільних обговорень за участі батьківства, учнівства, вчительства та адміністрації.

На жаль, нам не вдалося відвідати херсонський ліцей. Однак ми поговорили з активною спільнотою — вчительками й учителями, адміністрацією, ученицями й учнями та батьківством — про те, як виникла ідея створити такий простір, навіщо він, чи завадив карантин, що було найважчим і що змінила б команда, якби почала спочатку.

Навіщо школі «Open Space»

«Якось до мене прийшли батьки і сказали, що їхня дитина не братиме участі у дебатах із теми "Одностатеві шлюби", бо це не збігається з цінностями їхньої сім'ї. Проте учениця сама обрала цю тему серед запропонованих. Тоді я пояснила батькам, що це — вибір їхньої дитини й на уроці ми говоритимемо про права людини. Але батьки наполягали — і мені довелося запропонувати учениці іншу тему. Дівчинка засмутилась, бо батьки на неї натиснули.

Також був випадок, коли учениця передала побажання батька-священника. Мовляв, вона не може брати участі в обговоренні сурогатного материнства і права на евтаназію, бо це суперечить віруванню сім'ї. Тоді я дала їй завдання — й учениця працювала в бібліотеці, ознайомлювалась із темою про покоління прав людини», — розповідає вчителька історії та громадянської освіти, кураторка проєкту Світлана Стельмах.

Такі конфлікти інтересів, каже пані Світлана, періодично трапляються, і треба вміти згладжувати їх домовляючись. Натомість учительство й батьківство часом забувають, що мають керуватися потребами дитини. Команда ліцею взяла участь у проєкті, аби вміти вирішувати конфлікти, бути партнер(к)ами і змінювати свій заклад освіти. Тож їм був потрібен креативний простір для обговорень. Так і виникла спільна ідея «Партнерського кола "Open Space"».

Раніше вчительство й батьківство вирішували організаційні та конфліктні питання в коридорах. Кабінети — перевантажені, тому батьки не могли посеред навчального дня поговорити з педагогом наодинці.

«Це неправильно. Бо люди спілкуються серед усіх, іноді на підвищених інтонаціях. А тепер у нас з'явився "Open Space"! І там така атмосфера, що хочеться говорити про щось хороше, відпочивати, розв'язувати проблеми. Ви уявіть, великі скляні двері виходять у парк, де все навкруги зелене, де співають пташки», — розповідає пані Світлана.

Також на стелі простору у вигляді хмаринок висять загальні ліцейські цінності — як нагадування про спільні важливі речі: сім'ю, життя, час, щастя й любов. Таким чином простір орієнтує на іншу розмову. Люди сидять у колі, тож більша ймовірність, що бесіда буде спокійна та поміркована.

«Аби уникнути конфліктів у майбутньому, треба просто говорити одне з одним. Тому місце, де можна це зробити, у нас тепер є», — підсумовує кураторка.

Що і як робили, аби проєкт удався

1. Розподілили ролі за зацікавленнями

Це сталося під час фасилітаційної сесії, коли команда визначила напрями роботи. Потім усі писали свої прізвища навпроти того, що вони могли б зробити для проєкту. Наприклад, заступник директора з виховної роботи і вчитель правознавства зголосився працювати з Меморандумом, деякі вчительки і вчителі долучилися до збору Банку ідей, батьківство узяло на себе ремонт.

2. Створили Банк ідей і реалізували деякі з них

Наприклад, учнівство запропонувало періодично організовувати наукові пікніки — аби наука не асоціювалася з рефератами й нудною роботою. Перший пікнік відбувся у форматі тренінгів, майстер-класів і квестів. Для кожного предмета треба було підготувати якусь активність, усе відбувалося надворі.

Так на художньому мистецтві діти й дорослі малювали пальцями й віртуально подорожували Парижем. На уроці «Громадянська освіта» учениця грала з учителями й батьками в антикорупційну мафію. Хіміки ставили й одразу виводили плями. Також були майстер-класи із соціально-емоційного інтелекту і технік запам'ятовування, йога й лицарська історія. А потім усі разом поїхали на природу, де проводили квести, розв'язували головоломки.

«От скажіть, якщо поруч стоять мама і вчителька, які разом розв'язують головоломку, а їм допомагає дитина, хіба між ними може бути конфлікт у майбутньому?» — запитує пані Світлана.

3. Реорганізували учнівське самоврядування

Зокрема, учнівство підготувало положення про реорганізацію: замість міністерств — творчі групи, лідерки/-а немає. Натомість ініціативна група самоврядування визначає тимчасового керівника/-цю. Ним стає та/той, хто добре знається на темі, яку цього місяця обирає самоврядування, як-от екологія, спорт тощо.

4. Підписали частину Меморандуму

Вона окреслює правила про мобільні телефони й зовнішній вигляд учнівства. Так телефони використовують тільки для справ. Учениці й учні відмовилися від ліцейських жилеток. Натомість домовилися про діловий стиль одягу.

5. Активно поширювали інформацію про проєкт, аби долучилися всі

Писали про проєкт у спільному чаті у Viber, розмістили інформацію на сайті ліцею, скликали батьківські збори й запросили батьківство на фасилітаційну сесію, повідомили про це на зборах учительство й учнівство.

У ліцеї впевнені, що їхній проєкт містив у собі одразу кілька проєктів і вийшов далеко за межі створення простору «Open Space».

Чого не встигли зробити й що було найскладнішим

Дещо із запланованого довелося коригувати. Наприклад, у ліцеї планували організувати благодійний концерт, бо хотіли залучити додаткові кошти. Але під час карантину не можна було збиратися. Також мав відбутися конкурс простору надворі: зона йоги, відпочинку, зелений клас. Із цим, кажуть, доведеться працювати в межах громадського бюджету, бо в цьому проєкті не встигли. А ще не вдалося зробити питні фонтани, бо в умовах пандемії у кожної дитини має бути своя пляшка з водою.

Меморандум про співпрацю ще не затвердили на педагогічній раді, але зібрали текст у першому читанні. Також іще не вдалося провести педраду з академічної доброчесності, але її план уже розробили. Готуючись до педради, у школі організували опитування та інтерв'ю, збирають пропозиції, як розбудовувати партнерство. На педраду планують запросити представниць/-ків учнівства та батьківства, затвердити Меморандум у повному обсязі, ділитися досвідом, як говорити про доброчесність на уроках. Нині ж організовують центр медіації конфліктів і планують зробити скриньку ідей про спільні заходи (описані ідеї можна кидати в скриньку, тільки-но вони виникатимуть).

За словами команди, найважче, що з ними сталося, — це карантин. Він, мовляв, психологічно дезорієнтував. Адже тоді насамперед треба було зрозуміти, як навчати дітей, які в них потреби. Утім, актив швидко організувався онлайн. Так під час карантину вирішували, які пуфи закупити, порівнювали ціни; діти розробляли частину Меморандуму співпраці батьків, учнів та педагогів — про самоврядування.

«Карантин розірвав проєкт у часі. Він мав би бути на одному диханні, а сталося трохи інакше. Але якщо зміни мають відбутися, то вони точно відбудуться, неважливо коли. А можливо, перерва в часі була для осмислення», — каже пані Світлана.

Найпростіше команді було провести сесії з фасилітації, бо їм показали, як це робити, й дали інструмент.

У Херсонському ліцеї кажуть: якби починали все спочатку, то взяли б на себе менше пунктів, про які треба звітувати. Але з погляду змін, що були потрібні школі, впевнені: усе зробили правильно й нічого не змінювали б.

Про поради й висновки

Щоб зрозуміти, що таке доброчесність і навчити цього дітей, команда радить іншим школам не зустрічатися за круглими столами, не давати реферати й не влаштовувати виступи на методоб'єднаннях. Тільки через практичну роботу, через співпереживання й самоусвідомлення можна зрозуміти, що таке недоброчесна поведінка. Кажуть, діти — практики, їм усе треба відчути.

Так найдієвішими методами, аби об'єднати всіх учасниць/-ків освітнього процесу й навчити їх практик доброчесності, у Херсонському ліцеї вважають такі:

1. Радитися з учительством, батьківством, учнівством, адміністрацією, використовувати метод фасилітації.

2. Проводити час разом (волонтерство, проєктне навчання, відпочинок).

3. Чітко окреслювати правила, наприклад про використання телефонів, списування.

4. Поширювати інформацію про партнерство й доброчесність на всіх доступних ресурсах.

5. Давати можливість батьківству та учнівству пропонувати свої ідеї для покращення атмосфери в школі, ідеї спільних заходів, флешмобів.

Тепер слова «партнерство» й «доброчесність» у Херсонському ліцеї чути звідусіль.

«На початку цього навчального року ми з директоркою ділилися досвідом утілення завдань проєкту. Вона розповіла: "Я сьогодні у 8-му класі почала розмову з того, що списувати й використовувати 'Готові домашні завдання' — це недоброчесно. Так само буде нечесно, якщо я поставлю вам необ'єктивну оцінку". А я поділилася своїми досягненнями, розказавши, як ми з дітьми складали історії героїв, які мали вчинити доброчесно, але вчинили інакше, також викладали слово "хабар" із доміно, діти малювали асоціації до слова "доброчесність".

Перше ж, що я зробила з нового навчального року, — познайомила учнів із критеріями оцінювання зі свого предмета. Аби діти знали, що треба розуміти і знати, щоб отримати 7 балів, що — на 8, і так далі. У нас усе прозоро», — розповідає пані Світлана.

Команда ліцею, підбиваючи підсумки участі у проєкті, зробила такі висновки:

- Доброчесність — це не тільки про плагіат, списування й хабарі. Це — і прозорість управління, залученість інших. Мало говорити про доброчесність як про поняття — від цього якість життя не змінюється. Це як говорити про спорт, але ним не займатися. «М'язи доброчесності» так само треба прокачувати!

- Тільки в доброчесному середовищі зростає партнерство, його треба зрощувати за допомогою довіри, рівності й поваги. Разом (батьківство, вчительство, учнівство) ми — команда! Усі важливі!

- Батьки стають партнер(к)ами для ліцею, коли розуміють, що їх чують і все, що робиться, — для їхніх дітей. Фінансова політика школи — прозора, батьки — рівноправні учасниці/-ки освітнього процесу, і це право їм гарантоване законом, вони не мусять виборювати його.

- Усі учасники/-ці освітнього процесу мають однаково усвідомити не тільки наявність своїх прав, а й відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

Відгуки адміністрації, вчительства, учнівства та батьківства про проєкт

Анжеліка Занько, учениця 11-го класу:

«По-перше, я відчула, що ми разом з учительством, адміністрацією й батьківством стали однією командою. Нас об'єднали спільне завдання, єдина мета. По-друге, у мене з'явилося відчуття, що ми, учениці й учні, — нарівні з дорослими, з нашою думкою рахуються. Неймовірний досвід — спостерігати за цим і брати в цьому участь. По-третє, до цього проєкту мало хто знав, що таке академічна доброчесність. А тепер знаємо ми, старше учнівство, і вже розповіли про це молодшим. Ми всі зрозуміли, що в нас є не тільки права, а й обов'язки».

Віталій Марюхно, вчитель правознавства:

«Адміністрація давно була об'єднана. А от завдання об'єднати навколо себе батьків і дітей — непросте. Реакція школярства на те, що їх долучили до таких заходів, до розроблення положення, стратегії — безцінна. Діти відчули себе потрібними, та ще й у такому великому проєкті».

Анна Савун, практична психологиня:

«У дітей з'явилася відповідальність за дії, які вони запропонували, щоб об'єднати батьківство, учительство, адміністрацію. Якщо дитина відчуває за собою відповідальність, значимість і мотивацію, вибудовується конструктивний підхід до роботи і взаємодії загалом. Саме тому нам усе вдалося».

Емілія Чечуй, мама ліцеїстки:

«Мені було приємно взяти участь у тренінгу й сподобалося, що адміністрація й батьківство співпрацювали. Не в кожній школі є така можливість — без проблем особисто звернутися до вчительки, вчителя або директорки. Деколи батьки, можливо, бояться наслідків. А тут у співпраці ми зрозуміли, що можемо звертатися, можемо зібрати батьківську спільноту і впливати на навчальний і виховний процеси. Сподіваюсь, що в майбутньому ми спільно братимемо участь у різних проєктах».

Світлана Стельмах, вчителька історії та громадянської освіти:

«Якщо в дитинстві людина навчилася бути доброчесною, то ймовірніше, що в майбутньому вона не буде ані давати хабарів, ані брати їх. Тому що практики доброчесності формують іншу, зокрема антикорупційну, свідомість. Я читала італійське дослідження: діти, які не списують, як правило, у дорослому віці не дають і не беруть хабарів. Навчання для нас було дуже цінним. Аби зануритися в тему партнерства й доброчесності, треба мати теоретичні й понятійні знання, інструментарій. І нам його дали. Це був фундамент будинку, який ми далі будуватимемо в нашому ліцеї».

Галина Бібік, директорка ліцею:

«Та крапля знань про доброчесність, яка торкнулася нас, розійшлася хвилькою. Тепер кожна з хвильок сформує більші хвилі. А отже, ми зачепимо більше небайдужих людей, які здатні чути інших, будувати партнерські взаємини, дотримуватися законів честі та доброчесності. Із таких хвиль ми сформуємо море доброчесності».

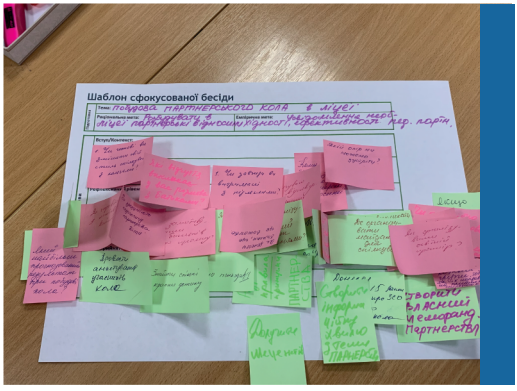
Шаблон сфокусованої бесіди

інформація
наука
майбутнє
знання
розвиток
мистецтво
підерство
єдність
досягнення
АКАДЕМІЧНИЙ ЛІЦЕЙ
освіта
мотивація
ідея
дружба
читання
діти
креативність
сім'я
цінності
повага
результат
виклик
перемога
мета

USAID
#USAID_B

«School Hub». Як школа в Кривому Розі порозумілася з учнівством та батьківством

***розмова зі шкільною командою відбулася у вересні 2020 року**

Директорка Криворізької загальноосвітньої школи № 114 Людмила Хорькова вже кілька років є амбасадоркою проєкту з протидії корупції. Тому в її освітньому закладі постійно говорять з учительством та учнівством про доброчесність.

Однак не давати хабарів — лише частина доброчесної поведінки. Аби розширити розуміння цього і налагодити партнерські взаємини з усіма учасницями/-ками освітнього процесу, школа долучилася до проєкту з педагогіки партнерства і практик доброчесності.

Разом (батьківство, учнівство, вчительство та адміністрація) дійшли висновку, що освітньому закладу бракує лабораторії взаємопорозуміння. Так виникла ідея «School Hub». Це креативний простір для людей, які навчаються практик доброчесності та протидії корупції, проводять просвітницьку роботу на цю тему, спілкуються, відпочивають і розвантажуються. Там є канцелярське приладдя, мобільні меблі, пуфи і м'які килими.

На жаль, нам не вдалося відвідати Криворізьку школу № 114. Однак ми поговорили з її директоркою та координаторкою проєкту Людмилою Хорьковою про те, що вдалося зробити, а що — ні, як розподіляли ролі та як на плани вплинув карантин. А також зібрали думки про проєкт від учительства, батьківства та учнівства.

Що і як робили, аби проєкт удався

1. Ухвалили Меморандум співпраці батьків, учнів та педагогів

Спочатку з Меморандумом ознайомились адміністрація та вчительство. Далі — представниці/-ки учнівства із кожного класу обговорили правила з учителями за чаєм. Школярству роздали надрукований перелік їхніх прав, а також кожному класу вручили проєкт Меморандуму співпраці. Згодом представники учнівства обговорили документ у своїх класах. Те саме зробили й з батьківством. Так вдалося залучити всіх, хто бере участь в освітньому процесі.

Директорка каже, що в Меморандумі всіх усе задовольняло і школа прийняла увесь його зміст. Скоригували тільки розділ, у якому йшлося про засоби поширення інформації, — додали дитяче радіо.

«Коли я вивчала Меморандум, у мене були думки на кшталт: "Хіба ж батьки й це мають контролювати?". Але це моє стандартне управлінське мислення, з яким я боролася. Я розумію, мають бути відкритість і прозорість. Проєкт вплинув на нас усіх. Усі ми в якийсь момент зрозуміли, що маємо думки й уявлення, з якими треба боротися», — розповідає пані Людмила.

Директорка вважає успіхом те, що батьківство, учнівство та вчительство підтримали ідею ухвалити Меморандум.

«Деякі пункти Меморандуму викликали подив у батьків. Наприклад, що вони мають вплив на роботу їдальні. Уявіть, коли вони дізналися, одразу організували чергування! Зацікавлені батьки приходили в одноразових халатах і бахілах до гарячого цеху, дивилися, як відбувається робота. Так вони побачили, з яким навантаженням працюють люди. Адже чотири працівниці щодня готують їжу приблизно для 700 учнів. Батьківство зрозуміло, що це не так просто, як здається», — розповідає Людмила Хорькова.

2. Сформували Банк ініціатив

У школі проводили анкетування серед батьківства, учительства та учнівства і на основі його результатів розробили план роботи хабу. Наприклад, діти пропонували проводити спільні заходи з батьками — інтелектуальні ігри, спортивні змагання.

«У нас уже є досвід влаштування спільних заходів. Ми брали участь у проєкті з фінансової грамотності "Життєвий капітал" і якось проводили тематичну гру із батьківством та учнівством. Тоді учениці й учні побачили, як це класно. А батьки мали змогу подивитися на своїх дітей з іншого боку», — говорить пані Людмила.

Учительство запропонувало цикл із кількох бесід, в рамках якого старшокласниці/-ки розповідали б у молодшій школі про доброчесність, використовуючи антикорупційні уроки.

«Коли ми запитували батьківство, хто у якій сфері життя школи хотів би взяти участь, вони найчастіше відповідали, що довіряють усьому, що робить школа. Тобто трохи інертне в нас батьківство. Втім, були пропозиції частіше зустрічатися, запрошувати експертів із теми доброчесності, наприклад підприємців. Ми також вирішили періодично влаштовувати дні, коли батьки матимуть змогу проводити уроки».

3. Розподілили роботу

Наприклад, учень із команди проєкту Кирило Назаров збирав пропозиції дітей, де саме має бути осередок і що там має бути. Директорка розробляла зміст банерів. Батьки запропонували курс невеликих повідомлень про доброчесність для батьківства — їх найближчим часом презентуватимуть на батьківських зборах. Учителька та заступниця директорки Олена Матвієнко керує флешмобами й заходами на тему доброчесності, координує діяльність дітей.

4. Пройшли курси на EdEra про доброчесність

Під час карантину це зробили майже всі вчительки та вчителі. Тепер вони поширюватимуть цю інформацію в школі, передаватимуть її учнівству і ділитимуться нею вдома. А це означає, що навколо школи формується доброчесна громада.

5. Поширювали інформацію про проєкт

Зокрема, для осередку рекреації зробили два великі банери на коліщатках, де йдеться про те, що таке доброчесність і що вона означає для школи, а також — що таке недоброчесність. Ще один банер розміщено у закладі біля сходів, на ньому — кодекс честі учнівства школи.

«Також ми поширюємо інформацію про доброчесність і партнерство на дитячому шкільному радіо. На перервах розповідаємо про те, як бути доброчесним. У "School Hub" ми поставили телевізор — і зможемо разом дивитися відео про протидію корупції й доброчесність, які учениці й учні створювали під час карантину. У нас кипить робота!» — говорить директорка.

Інформацію поширювали й у чатах соціальних мереж, і на сайті, і навіть на EdCamp у Молдові. Людмила Хорькова розповідала там про досвід шести українських шкіл — учасниць проєкту.

«У мене на сесії було 27 людей! Їх дуже зацікавила інформація про такий проєкт. Ми пропагуємо всіма доступними способами, бо це потрібно всім нам: ми обираємо — бути частиною величезного доброчесного світу чи ні», — каже пані Людмила.

Чого не встигли зробити й що змінив карантин

У школі кажуть, що карантин усе змінив. Адже все, що планували зробити офлайн, довелося робити онлайн.

«До вересня ми планували провести зустрічі з усім батьківством і з усіма класами в "School Hub". Цього не вдалося зробити через карантин — тільки онлайн. Нині ж батькам навіть не можна заходити до школи. Нам дається це важко, бо школа завжди була відкрита для всіх. Тому в планах — продовжувати просвітницьку роботу», — говорить директорка.

Коли почався карантин, учительство було розгублене, але всі швидко зорієнтувалися й налагодили дистанційне навчання. Уже з 16 березня у школи була платформа для дистанційного навчання з окремим предметом «Академічна доброчесність». Там учительки й учителі розміщували матеріали для кожного класу. Наприклад, переробляли антикорупційні уроки, адаптували їх до дистанційного навчання, додавали схеми й малюнки.

Також організували зворотний зв'язок — діти мали відповідати на запитання про академічну доброчесність. Наприклад, писали есе на тему «Чому я проти корупції?» або створювали комікси до теми. Зрештою, 30 найініціативніших учениць та учнів, коли повернулися до школи, отримали призи — (Не)Щоденники від Всеосвіти.

На початку жовтня команді вдалося провести антикорупційний квест у двох 10-х класах. Над цим працювали представниця батьківства Тетяна Козоброд, класна керівниця Світлана Євтушенко й учителька історії Ірина Дєрусова.

Поради для інших шкіл та інсайти

Пояснювати дітям, батьківству й учительству та активно поширювати інформацію про те, що недоброчесність починається з малого — списування, необ'єктивної оцінки, неоголошених критеріїв роботи.

«Ми зрозуміли, що розмовляти про це можна з першого класу — і поступово формувати доброчесну поведінку. Звісно, є скептично налаштовані, навіть серед учительства, які кажуть: "Так ми нічого не змінимо". Але, сподіваюсь, поступово ми дійдемо до того, що всі зрозуміють, що треба жити чесно», — каже директорка.

Нічого не боятися! Треба розпочинати, а далі — піде. У школі кажуть, що завжди знайдуться ті, хто долучиться й допоможе.

Починати з простих речей і не ставити перед собою одразу завеликі завдання. Треба спершу робити маленькі кроки, аби згодом поглиблювати їх.

Не боятися співпрацювати з батьківством.

«Раніше мене запитували: "Як ви працюєте із сучасними дітьми? Вони ж такі складні", а я відповідала: "Діти — янголи. Ви спробуйте попрацювати з батьками". Але цей проєкт показав, що насправді серед батьківства є багато людей, готових долучитися й допомогти, просто їм треба довіряти і просити про допомогу, бути відкритими. Батьки мають бути нашими союзниками. Тоді й відповідальність лягає не на одну людину, а є відчуття безпеки і правильності того, що ти робиш», — пояснює пані Людмила.

Про вплив проєкту й можливість почати спочатку

«Я поки не можу сказати, що саме змінив "School Hub", бо нині — перші дні навчання. Власне, ми облаштували приміщення за травень і червень. Тому ми тільки розпочинаємо цю роботу. Я сподіваюсь, проєкт змінить свідомість усіх учасників та учасниць освітнього процесу і всі ми зрештою будемо думати про чесні дії, про доброчесність у всіх її проявах», — каже директорка.

Через карантин у школі обмежено вільне пересування, тому, припускає пані Людмила, багато хто з учнівства ще не бачили «School Hub». Але коли директорка віддавала (Не)Щоденники від Всеосвіти активним учням, вони запитували, коли ж розпочнеться робота в хабі.

«"School Hub" — це тепер частина нашого життя, тому ми працюватимемо поступово і спокійно. Ми нікуди не поспішаємо», — пояснює пані Людмила.

Водночас у школі кажуть: якби починали працювати з проєктом знову і в офлайн-умовах, то зробили б свій план насиченішим.

Відгуки вчительства, учнівства та батьківства про проєкт

Софія Шилова, учениця 10-го класу:

«Участь у проєкті та облаштування "School Hub" — це шанс мати цікаве шкільне життя. А ще — можливість для учнівства та батьківства дізнатися більше про доброчесність. Це стане в пригоді в подальшому житті».

Юлія Паливода, практична психологиня:

«"School Hub" має змінювати ментальність щодо академічної недоброчесності. Адже сучасна людина вважає нормою життя зазіхати на власність інших. Тож потрібно навчити кожного й кожну доброчесно вчиняти та жити».

Світлана Орлянська, вчителька фізики:

«Шкільна лабораторія взаємопорозуміння — це впевнені кроки для реалізації важливого аспекту життя, нагода навчитися поважати й цінувати власні досягнення та результати діяльності інших, вирішувати конфлікти, чути себе та тих, хто навколо, розуміти потреби всіх».

Тетяна Козоброд, мама учениці 4-го класу:

«Академічна доброчесність учить дитину цінувати власні знання, радіти власним досягненням. Дотримання її норм допомагає нам виховувати впевнених у собі і своїх силах людей, які чітко розуміють ціну своєї праці та праці інших».

Олена Васюк, мама учня 10-го класу:

«Участь у проєкті змусила мене як маму інакше поглянути на питання академічної доброчесності та недоброчесності. Я чітко зрозуміла, що насамперед треба боротися з причинами, які породжують прояви академічної недоброчесності, зрозуміти їхню основу. Має повністю змінитися менталітет людей. Академічна доброчесність є тим фундаментом, на якому наші діти збудують своє доброчесне життя».

STOP
Плагіат
Списування
Хабарництво
Фабрикація
Криворізька загальноосвітня школа №114

ЛА
Учні

Чесність
Довіра

Кодекс академічної доброчесності. Як школа в Миколаєві встановлює правила

***розмова зі шкільною командою відбулася у вересні 2020 року**

«Якщо характер людини формується й розвивається в дитинстві, то принципи та особистий етичний кодекс формуються в шкільні роки», — каже учень 11-го класу Миколаївської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 29 Максим Гайченко.

А ще хлопець упевнений, що навички доброчесності та відповідальності цінують роботодав(и)ці. Адже один із принципів доброчесності — це довіра. А суспільство майбутнього має будуватися саме на довірі.

Аби решта учнівства думала так само, Миколаївська школа вирішила взяти участь у проєкті з педагогіки партнерства і практик доброчесності. До слова, про доброчесність тут говорять постійно: директорка закладу є амбасадоркою проєкту про боротьбу з корупцією #USAID_ВзаємоДія. А для того, щоб закріпити доброчесні взаємини, вчительство, батьківство, учнівство та адміністрація вирішили створити Кодекс академічної доброчесності.

На жаль, нам не вдалося відвідати цю миколаївську школу. Утім, ми поговорили з директоркою, представницями/-ками вчительства, батьківства та учнівства про те, чому вони вирішили взяти участь у проєкті, що вдалося, про що йдеться в Кодексі, як на роботу вплинув карантин і які висновки зробили в школі.

Навіщо школі цей проєкт

«Коли EdCamp оголосив, що вони шукають небайдужі до теми доброчесності колективи, ми відгукнулись. Бо ми такі! Ми вважаємо, що академічна доброчесність — це про чесність, мужність, відповідальність, довіру, повагу і справедливість. І батьківство, і вчительство, й адміністрація хочуть, аби наша молодь була саме такою. А ще хочемо бути прикладом для дітей», — починає розповідати директорка школи Лариса Грицюк.

До того ж у проєкті йдеться про педагогіку партнерства. А головне неписане правило в школі таке: розуміти, підтримувати та поважати думку одне одного. Команда розповідає, що в закладі виникла дружня атмосфера, зокрема, через те, що всі одне одного знають. Школа — у спальному районі, і тут навчаються лишень 460 дітей.

«Освітній процес ґрунтується на співпраці вчительства, батьківства та учнівства. Саме взаємодія в цьому трикутнику створює простір для ефективної освіти. Ми хочемо, щоб у нашому шкільному колективі була рівноправність, а її можна забезпечити, тільки коли всі, хто бере участь в освітньому процесі, будуть доброчесними», — каже директорка.

Учитель історії Євген Мороз розповідає, що, поки не долучився до проєкту, здебільшого чув, як про академічну доброчесність говорять на рівні вищої освіти.

«Йдеться про купівлю дипломів, кандидатських робіт і хабарництво. Але ж усе починається зі школи! Треба розповідати дітям про академічну доброчесність із першого класу. Тоді до вишів ця проблема навіть не дійде», — упевнений пан Євген.

Як (не) розподіляли ролі та поширювали інформацію

У команді кажуть, що ролі не розподіляли: усі беруть участь в одному проєкті, а отже мають допомагати одне одному, часом заміняти, долучатися. Тому тут учительство, батьківство, учнівство та адміністрація все робили разом.

Наприклад, спочатку разом вирішували, чи подавати заявку на участь: поспілкувалися з усіма, чи їм це цікаво. Зрештою заповнили анкету. Коли повернулися з тренінгу в Харкові, знову зібрали спільноту, аби з'ясувати, який саме проєкт потрібен школі.

Згадують, що засідали тоді понад три години, працювали в групах, а фасилітатори розповідали, що цікавого запропонувала кожна група. Так окреслили спільну ціль — створити Кодекс академічної доброчесності й ухвалити Меморандум про співпрацю між усіма учасниками освітнього процесу.

Також класні керівниці/-ки розмістили інформацію про проєкт у Viber-групах класів. Зрештою створили й окрему закриту групу «Академічна доброчесність» у Facebook. Додатково інформували про проєкт на сайті школи, а ще створили стенди, на яких розповідається, що таке академічна доброчесність, які її головні принципи і що таке Кодекс доброчесності.

Про що кодекс

29 травня на педагогічній раді Кодекс вдалося затвердити. У ньому йдеться, зокрема, про те, що таке академічна доброчесність, академічна культура, якість освітньої діяльності, які принципи академічної доброчесності й що вважається її порушенням.

Так будь-хто з учасниць/-ків освітнього процесу, ставши свідком порушення або маючи серйозну причину вважати, що воно відбулося, має право подати офіційну скаргу директорці.

Також у Кодексі йдеться про відповідальність. Наприклад:

- якщо учень/-иця списує під час контролю знань чи підсумкового оцінювання, то мусить повторно написати роботу;
- якщо в роботі виявляють плагіат чи фальсифікацію, її результати анулюють;
- якщо вчитель/-ка ставить необ'єктивну оцінку, йому / їй рекомендують ознайомитися з критеріями оцінювання та проводять профілактичну бесіду, а також можуть позбавити присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії чи звільнити;

• якщо вчитель/-ка обманює (фальсифікує, фабрикує чи вчиняє плагіат), роботу анулюють.

У разі потреби в школі сформують Комісію з академічної доброчесності, яка й вирішуватиме, як людина відповідатиме за свій вчинок. Склад комісії буде таким: від адміністрації — одна особа, від учительства — троє, по двоє осіб від батьківства та учнівства — аби рішення було справедливим. До такої системи дійшли всі разом.

Тепер примірники Кодексу планують розмістити в так званих пластикових конвертах на другому поверсі школи. Там діти тематично розмалювали стіни — і сформувалася зона доброчесності.

Про скриньку пропозицій та банк ідей

На початку навчального року в школі поставили скриньку пропозицій. Туди діти можуть кидати пропозиції щодо розвитку освітнього процесу. Крім того, на дверях кабінету директорки є оголошення: «Якщо у тебе є цікаві, креативні, творчі, шалені ідеї, запитання чи пропозиції до директорки, не зволікай і звертайся». Вказано також щоденні години прийому пані Лариси і те, що пропозиції можна надсилати на її особистий номер телефону, електронну пошту школи та у Facebook.

Поки що пропозицій не було.

«Але мені надійшло два зізнання: "Директорко, я вас люблю" і "Ви — найкращий директор". Думаю, це хороший початок», — усміхаючись, говорить Лариса Грицюк.

Утім, коли в закритій групі «Академічна доброчесність» у Facebook поширювали анкету про те, що са ме вчительство, батьківство та учнівство хотіли б бачити в Кодексі, серед іншого, збирали й пропозиції на наступний рік. Тож деякі батьки висловили стурбованість, що всі мають доступ на територію школи. Нині при вході є черговий, який пропускає тільки дітей. Ще дехто з батьківства писали про те, що старші діти також хочуть мати доступ до гарячого харчування. Так і сформували Банк ідей.

Також на другому поверсі є так званий паркан довіри, на якому висять два конверти, куди діти можуть кидати записки зі своїми пропозиціями. Учні написали, що хочуть, аби в буфеті продавали чай і каву.

«Насправді наші діти звикли говорити нам в очі. Увесь педагогічний колектив наголошує: "Діти, якою б не була ваша думка, ми завжди її врахуємо. Нехай вона видається безглуздою — в усьому можна знайти щось раціональне. Ми допоможемо вам сформувати й викласти те, що, можливо, крутиться у вас у голові, але ви не знаєте, як це сформулювати"», — каже директорка.

Що зробили, що було найважчим і що не вдалося

До карантину школі вдалося провести «Що? Де? Коли?» та антикорупційну мафію. В один голос тут кажуть, що карантин — це найважче, що сталося з командою під час проєкту. І навіть на запитання, що змінили б, якби почали проєкт спочатку, відповідають: «Почали б проєкт не під час карантину».

Вчительство, учнівство, батьківство й адміністрація збиралися в Zoom, аби обговорити Кодекс, слухали там зауваження і пропозиції, проводили виховні години. Але, зізнаються: онлайн не вдалося зробити найважливіше — побудувати живий контакт, побачити емоції від проєкту.

«Наприклад, ми вже кілька років поспіль проводимо педагогічні ради з батьківством і знаємо, як це цінно — чути одне одного, генерувати разом ідеї. До того ж ці ідеї надходять від людей, яким справді потрібні зміни в школі. Онлайн це робити важче», — каже заступниця директорки з виховної роботи Анна Силкіна.

Також поки не вдалося надрукувати 25 примірників Кодексу: проблема в тому, що в місті беруться за друк тільки від 100 одиниць.

А ще зіштовхнулися зі спротивом деяких батьків. Річ у тім, що в радянські часи школа повинна була періодично показувати коефіцієнт навченості й, аби він збігався з результатами в журналі, дітей заохочували списувати. Так навчалися деякі батьки.

«Усі знали, що коли прийде комісія, то Петя має дати списати Вані, а Ваня — Тані. І коли ми заговорили про академічну доброчесність, деякі батьки відповідали, що ми не маємо рації. Мовляв, якщо діти дають списувати іншим, вони дбають одне про одного», — розповідає Лариса Грицюк.

Тож класним керівницям/-кам довелося влаштовувати лекції з проблем недоброчесності для батьківства. Пояснювали, що в правовій державі люди мають жити за іншими принципами.

«Часто я наводила приклади з власної практики. Наприклад, я зустрічала деяких мам, діти яких постійно списували під час навчання у школі, і з'ясовувалося, що життя цих дітей не складається. Часто в них немає роботи. А так стається тому, що весь час цю людину хтось підстраховував у школі — і на роботі вона також чекала на допомогу. Виходить, і людина яка списувала, і люди, які дозволяли їй це робити, винні, що вона стала саме такою... На щастя, в підсумку батьки з нами погодились», — говорить директорка.

Також наприкінці вересня планують провести конкурс для шкіл, коледжів та технікумів міста «Доброчесний громадянин — успішна держава». Для участі в конкурсі треба створити соціальний відеоролик, колаж або комікс, який мотивуватиме до відповідального та чесного навчання, відображатиме неприпустимість толерування випадків недоброчесності.

Про меморандум співпраці

Нині команда працює над Меморандумом співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Зокрема, у документі сказано, що за потреби в освітньому закладі має бути служба медіації. Тому у Миколаївській школі № 29 облаштували куточок медіатора. У ньому розміщено фото трьох учительок/-ів та трьох учениць / учнів, а посередині — скринька із написом «Почуй мене». Якщо в когось виникають проблеми, але немає бажання чи змоги говорити про них відкрито й при цьому людина шукає підтримки від учительства та учнівства, вона може вкинути туди записку про те, що хоче зустрітися з певною особою-медіаторкою/-ом, аби обговорити проблему, яку в записці уточнювати не потрібно.

Директорка пояснює, що люди на фото у куточку медіації — довірені особи. Їх обирали діти, коли голосували та визначали рівень довіри до кожної/-го. Крім того, у школі розробили антибулінгову політику безпеки й захисту людини — і прийняли її на педагогічній раді. Кажуть, що до Меморандуму готові!

«Зараз переді мною проєкт Меморандуму. І в розділі 3.2 "Безпечне та комфортне психологічне середовище" написано, що в школі має бути простір для психологічного розвантаження і відпочинку. А в нас купа таких зон! Тобто ми йшли в ногу з часом, навіть не маючи Меморандуму, а тепер просто покращуємо умови», — каже пані Лариса.

Поради та висновки

• **Долучатися до цього проєкту.** Що більше шкіл долучаться, то краще буде з доброчесністю в країні.

• **З першого класу пояснювати дітям, що таке доброчесність.** Команда каже: що раніше почнеться просвітницька діяльність, то легше і краще буде в подальшому.

«Наприклад, антикорупційні інструменти ми тестуємо з першого класу. У нас був конкурс малюнків для дітей про те, що таке корупція й недоброчесність. А коли малюють діти, їм зазвичай допомагають батьки. У такий спосіб ми втягнули батьків у цю роботу», — пояснює директорка.

• **Продовжувати проєктну діяльність після закінчення проєкту.** Щоб навчити дітей не списувати, писати авторські роботи, одного року замало. Натомість треба постійно розповідати про те, що списування ніяк не допоможе в дорослому житті.

«Діти поки цього не розуміють. Натомість у нас є викривлене поняття взаємодопомоги. Мовляв, якщо ти не даси мені списати, то будеш ворогом класу... Круто, що є такі проєкти й передові школи, які їх реалізують. Цей проєкт треба впроваджувати системно і ґрунтовно. Дітей слід навчати писати наукові роботи змалку, оформлювати їх, не плагіатити. Мабуть, для цього варто запровадити новий предмет», — каже вчитель історії.

Висновки роблять такі:

«Ми згуртувалися навколо спільної цілі — і це головне. А Кодекс врегульовує взаємини між учасницями й учасниками освітнього процесу щодо основних принципів доброчесності. І найголовніше — ми дійшли до цих правил спільно. Завдяки Кодексу люди розуміють, що за все треба відповідати».

Відгуки вчительства, учнівства та батьківства про проєкт

Максим Гайченко, учень 11-го класу:

«Я ніколи не стикався з хабарництвом у своїй школі, але поспілкувавшись зі своїми однолітками з інших шкіл, зрозумів, що це поширена практика. Нам не один рік поспіль розповідають про те, що таке плагіат і фальсифікація, що так робити не можна — і з правового погляду, і з етичного».

Євген Мороз, учитель історії:

«До участі школи в цьому проєкті 50 % наших дітей не знали, що таке академічна доброчесність. Участь у проєкті виводить нас на новий рівень знань і практик, які можна активно використовувати в педагогічній діяльності. Ми маємо виховувати в дітей прагнення до знань і повагу до чужих знань».

Наталія Гайченко, мама одинадцятикласника:

«Ми завжди прищеплювали сину розуміння, що знання потрібні насамперед для нього самого і для його майбутнього. А школа підкріплює це. Разом ми — сила. Я тішуся, що моя дитина дивується з того, як узагалі можна давати хабарі. У дітей має бути розуміння, що для досягнення мети слід навчатися і працювати самостійно. Академічної доброчесності треба дотримуватися, аби реалізувати себе як особистість і як громадянин держави. Якщо людина впевнена в собі й має багаж знань, то їй у житті точно все вдасться. Крім того, я дуже рада, що в нас з'явився документ, на який можна спиратися».

ВСІ МИ РОДОМ З

ЩО ТАКЕ
АКАДЕМІЧНА
ДОБРОЧЕСНІСТЬ?

КОДЕКС ЧЕСТІ У НАВЧАННІ
БОРОТЬБА З ПЛАГІАТОМ
ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ
ЕТИЧНІ НОРМИ АКАДЕМІЧНОЇ СПІЛЬНОТИ
ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ
АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗАХОДИ

Порушення академічної доброчесності
1
Академічний плагіат
2
Фабрикація
3
Фальсифікація
4
Списування
5
Хабарництво
6
Необ'єктивне оцінювання
7
Обман
КОДЕКС
ПОРУШЕННЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

#USAID_ВзаємоДія

Впровадження проєкту з педагогіки партнерства особливо важливе для #USAID_ ВзаємоДія. Синергія, яка створюється між батьківством, учительством та учнівством, сприяє утворенню простору, у якому сторони можуть не лише слухати, роздумувати, а й спільно творити зміни.

Наш проєкт фокусується на створенні нульової толерантності до корупції, а тому бачити доброчесні практики в освіті — значить відкривати нові можливості для просування поведінкових змін серед учасниць/-ків освітнього процесу.

Ми особливо цінуємо те, що сторони діляться своїм баченням, а коло зацікавлених осіб дискутує та творить зміни в партнерстві, аби враховувати пропозиції всіх зацікавлених сторін та забезпечити середовище без корупції в освіті. У такий спосіб усі причетні розуміють свою відповідальність за впровадження запропонованих змін.

Ми сподіваємось, що позитивна динаміка, яку ми спостерігали під час обговорень та роботи команд, надихне спільноту освітян залучати батьківство та учнівство до практик педагогіки партнерства. І зрештою ця ініціатива стане поширеною серед освітян України.

Так наш найголовніший інсайт із впровадження цієї ініціативи — це **співмірність ключових принципів педагогіки партнерства та протидії корупції.** Наш проєкт переконаний, що викорінення практик недоброчесності стає можливим завдяки довірі, взаєморозумінню, принципам соціального партнерства та спільній відповідальності.

Ми з цікавістю спостерігаємо за впровадженням ініціатив із педагогіки партнерства і сподіваємось, що приклади команд надихатимуть інших освітян впроваджувати такі принципи.

EdCamp Ukraine

Головний інсайт пов'язаний із темою коронавірусної кризи. Адже так склалося, що реалізація проєктів збіглася з важким періодом вимушеної дистанційної співпраці. Багато хто переорієнтували свою діяльність на онлайн-співпрацю, і вони з цим більш-менш упорались. Головний наш інсайт — **про гнучкість освітян/-ок, які, незважаючи на такі шалені виклики й навантаження з основної роботи, були вмотивовані продовжувати цю діяльність.**

На жаль, ми часто самі не усвідомлюємо (це показала наша настановча зустріч і подальше спілкування), що насправді **не вміємо не просто слухати, але й чути одне одного.** Можна формально вислухати, але і з цим є проблеми.

Наступний рівень — почути потреби, позиції, зауваги, коментарі інших людей. Це чи не найважливіша навичка, закладена у філософії педагогіки партнерства.

Часто ми вважаємо, що все погане — це корупція. Заступник керівника проєкту #USAID_ВзаємоДія Ігор Осика навіть ділився з нами статистикою, що коли люди звертаються на гарячу лінію щодо корупції зі звинуваченнями чи проблемами, то часто йдеться не про корупцію, а про інше. Тобто в людей немає розуміння, що таке корупція й доброчесність. І насправді часто на побутовому рівні в певних ситуаціях ми не маємо чіткої відповіді — це корупція чи ні.

Власне, саме тому ми проводимо просвітницьку роботу з антикорупційними інструментами й з іншим посібником «Світлофор доброчесності». Вони дають чіткі відповіді, що — корупція, а що — ні.

Оскільки шість шкільних команд долучилися до створення цього посібника, на їхньому прикладі ми зрозуміли, наскільки важлива така розмова. Важливо говорити про доброчесне життя й розбиратися в етичному стандарті: що — доброчесно, а що — ні. Проєкти шкіл дуже різні: хтось пропонує кодекс академічної доброчесності, хтось робить ляльковий театр, хтось розробляє настільну гру. Це все різні формати, які створюють майданчик для обговорення однієї важливої теми.

Тому інсайт такий: треба проводити просвітницьку роботу на тему доброчесності й шукати для цього не менторські зверхні форми, а створювати можливості для відвертої дискусії. Також слід розуміти, що, звісно, ми ще далекі від ідеального світу. У нас є проблеми на рівні законодавства й на рівні громад, але не треба звинувачувати себе, що ми ще не відповідаємо стандартам. Натомість треба розуміти, що це — шлях, який ми маємо пройти. А долати шлях разом завжди легше. Власне, про це «разом» — увесь посібник.

ГО «Смарт освіта»

Однією з ключових переваг проєкту було **залучення шкіл у складі батьківства, учнівства, вчительства та адміністрації як однієї команди.** Ми нарешті побачили, як це працює на практиці. По-перше, нікому не довелося зазнати почуття виключеності із процесу, й це стало цінною взаємодією для всіх учасниць/-ків, зокрема для учнівства. По-друге, школи отримали амбасадорок/-ів проєкту серед усіх — батьківства, вчительства та школярства.

Учениці й учні пояснювали доброчесність однокласницям/-кам та іншим школяр(к)ам, батьківство на зборах говорило про педагогіку партнерства та практики доброчесності, а педагогічні колективи отримали потужне підкріплення — представницю/-ка адміністрації освітнього закладу та вчительства, які готові вибудовувати нові стосунки в школі та нетерпимі до проявів корупції.

Другим інсайтом було те, наскільки **потужними виявились інструменти фасилітації для шкіл.** Навіть після перших спроб домовлятися інакше, проведення обговорень у колі, діти озвучували, що їх починають чути і вони вражені цим. Щоправда, для того, аби результати були сталими, ці методи варто використовувати на різних рівнях, а школам — залучати учнівство до ухвалення рішень не лише під час реалізації проєктів, а й упродовж усього навчального року.

Школи отримали цінні інструменти, які вони зможуть використовувати в майбутньому, зернятка «фасилітованого лідерства» незабаром проростуть. Усі сторони педагогіки партнерства будуть чутливішими, уважнішими, толерантнішими та більш залученими до процесу ухвалення рішень.

Третій інсайт у тому, наскільки **школам важливі проєкти.** У них заклади освіти мають змогу проявити себе, пройти додаткове якісне навчання, мотивувати інших брати участь. І річ не в куточку для дітей чи виставці як таких, а в тому, що учасниці/-ки освітнього процесу професійно зростають під час впровадження командного проєктного підходу на практиці. Водночас школам важливі комплексні проєкти, у яких є як навчання, так і практика, а також фінансова можливість реалізувати задумане за менторської підтримки ззовні.

Організації — учасниці проєкту

Проєкт «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні #USAID_ВзаємоДія (SACCI)» — це п'ятирічна ініціатива USAID. Її мета:

- допомогти Україні подолати корупцію,
- підвищити рівень відповідальності та прозорості врядування,
- забезпечити основні урядові установи інструментами боротьби з корупцією,
- зміцнити підтримку громадськості та заохотити її участь в антикорупційних ініціативах,
- зменшити до нульового рівень терпимості громадян до корупції.

EdCamp Ukraine — унікальний рух для професійного зростання освітян/-ок України. Ініціатива EdCamp народилась у США у 2010 році, коли американські педагоги/-ні вирішили створити альтернативний шлях для професійного розвитку вчительства. Відтоді рух EdCamp поширився у 44 країнах, а однією з перших до ініціативи приєдналася Україна. Нині українська спільнота EdCamp — друга за величиною у світі. Ми пишаємося тим, що надихаємо на використання цього інноваційного формату й інші країни — Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову.

За чотири роки існування наша команда провела 5 національних (не)конференцій у Харкові, відбулося 147 регіональних (не)конференцій, які прокотилися хвилею від Львова до Станиці Луганської, із запрошеними експертками й експертами з понад 20 країн світу.

У 2019 році формат EdCamp увійшов до списку100 найкращих світових освітніх інновацій за версією фінського рейтингу HundrED. Понад те, у 2018-му відомий експерт з питань освіти сер Кен Робінсон написав про унікальний стиль EdCamp у своїй останній книзі «Ти, твоя дитина та школа», а роком пізніше 14-й Далай-лама, лауреат Нобелівської премії миру оцінив роботу EdCamp Ukraine у спеціальному зверненні. Організація встановила три національні рекорди України у номінації «Наймасовіші заходи»: «Найбільша кількість педагогів в одній локації» (02.07.2018, Харків), «Найбільша кількість населених пунктів, які долучилися до флешмобу педагогів під час прямого включення (07.07.2019, Харків), «Наймасовіша освітня онлайн-подія» (13–17.04.2020, Україна).

Наша спільнота працювала над розробкою концепції реформи Нової української школи та державного стандарту середньої освіти, дебюрократизацією учительської та адміністративної роботи, антидискримінаційною експертизою програм і підручників, демонополізацією галузі підвищення педагогічної кваліфікації, упровадженням програми з розвитку м'яких навичок — усе заради найкращої освіти для українських дітей.

Протягом багатьох років ми підсилюємо голос учительства завдяки участі в роботі Громадської ради та інших робочих групах. У складі команди 10 осіб, троє з яких перебувають на лідерських позиціях. Потужним ресурсом організації є досвід і соціальний капітал (зокрема контакти й репутація) команди, яка понад 15 років працює в освітніх проєктах, а також волонтерський корпус і спільнота відповідального вчительства — 33 939 проактивних і прогресивних освітян з кожної другої школи України. Основні цільові групи: вчительство й адміністрація закладів освіти, активна молодь, батьківство, органи місцевого самоврядування, громадські активісти/-ки, організації громадянського суспільства, що працюють у сфері освіти, прав людини та протидії дискримінації.

Принципи формату **EdCamp:**

- безкоштовність
- незалежність
- вільна ініціатива
- програма визначається в перший день проведення
- будь-хто може стати спікером/-кою
- діє закон «про дві ноги», який заохочує учасниць/-ків обирати сесії, які відповідають їхнім потребам.

Команда **EdCamp Ukraine** бачить свою місію в організації сталої платформи для підтримки практикуючих і майбутніх педагогів/-инь у партисипативному підвищенні кваліфікації впродовж життя.

ГО «Смарт освіта»

Громадська організація «Смарт освіта» була заснована у 2016 році, хоча бере свій початок з 2012-го. Саме тоді спершу з'явилась ініціатива «Батьківський контроль», яка через чотири роки переросла в повноцінну організацію — «Смарт освіту».

Робота організації має на меті підтримувати реформу НУШ і допомагати батьківству, вчительству та учнівству активно брати участь в освітньому процесі.

Наша місія — формувати нові суспільні норми та цінності, зокрема в галузі освіти, для якісної трансформації України в суспільство з європейськими цінностями.

ГО «Смарт освіта» створила та активно розвиває сайт НУШ — комунікаційний майданчик, присвячений розвитку реформи НУШ. Сайт є авторитетним медіа серед освітян: його аудиторія становить понад 600 тисяч унікальних відвідувачів на місяць.

В організації реалізуються проєкти на підтримку інклюзивного навчання, впровадження педагогіки партнерства в школах, навчання якісної комунікації освітніх управлінців.

Ще один фокус і напрямок роботи організації — підтримка вчительок/-ів і директорок/-ів у розвитку їхніх психологічних компетентностей: з 2017 року ми проводимо ресурсні зустрічі з дитячою та сімейною психологинею Світланою Ройз та іншими практичними психологами/-инями. А в «коронавірусний» 2020-ий створили «Календар-порадник» для відновлення сил як учительства, так і батьківства.

Оскільки ми активно працюємо над посиленням навичок та компетентностей педагогів, під час дистанційного навчання на сайті nus.org.ua регулярно відбувались онлайн-трансляції з експерт(к)ами-практиками з цієї теми. Згодом організація створила посібник «Методичні рекомендації. Організація дистанційного навчання в школі», який має гриф Інституту модернізації змісту освіти (ІМЗО) та рекомендований до використання у школах.

Ми створюємо онлайн-курси, проводимо тренінги, події, онлайн-трансляції, пишемо тексти про найкращі практики в освіті, щоб допомогти освітян(к)ам стати ще кращими, бути в ресурсі та співпрацювати з батьківством та учнівством.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Публікація цього посібника стала можливою завдяки підтримці американського народу через Агентство Сполучених Штатів з міжнародного розвитку (USAID). Зміст цього посібника є виключною відповідальністю громадської організації «ЕдКемп Україна» і не обов'язково відображає погляди USAID чи Уряду Сполучених Штатів.